

fri! tanke

#2 • 2013

MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

Moskusfe, partået klovdyrart i oksefamilien, også kalt moskusokse eller polarokse. *Ovibos moschatus*

Menneske, vitenskapelig navn *Homo sapiens*, av latin: «tenkende menneske». **Humanist**, legger stor vekt på de kvaliteter som kjennetegner mennesket som har en verdi i seg selv, og med evnen til fornuftig tenkning. *humanus*

Mulhjort, også kalt svarthalehjort eller columbiahjort, *Odocoileus hemionus*

Fri tanke redigeres etter
redaktørplakaten.

Redaksjonelt stoff i Fri tanke står
ikke nødvendigvis for Human-
Etisk Forbunds regning.

Kontakt

Tlf: 23 45 60 20
Fax: 23 15 60 21

Epost:

fri.tanke@human.no
fritanke.no

Ansvarlig redaktør

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Journalist

Even Gran
even.gran@human.no

Design & produksjon

Dinamo Magazine
magazine@dinamo.no

Repro

Dinamo

Trykk

Kroonpress AS

Opplag

64 000

Coverfoto

Thomas Brun

Stofffrister 2013

Nr 3-2013: 1. august
Nr 4-2013: 1. oktober
Nr 1-2014: 1. desember

Med forbehold om endringer.

I magasinet Fri tanke har artikler referansenummer. Tast dette
nummeret inn i søkefunksjonen på **Fritanke.no** – så får du opp saken.

01

Stemmerettsmotstand er også kristen kulturarv

I kampen for Den norske kirkes fortsatt privilegerte posisjon holdes kirkas rolle som forvalter av den kristne kulturarven fram som en av begrunnelsene. Hvordan skal det gå hvis Grunnlovens ord om *kristne og humanistiske arv* skulle fjernes og vi bare hadde demokrati, rettsstat og menneskerettigheter å støtte oss på? Eller hvis gravferdsforvaltningen ble kommunal? Eller hvis kirka ble en forsamling på linje med «religionsbekjemperne» i HEF? Siden «den kristne kulturarven» i denne sammenhengen framstilles som så entydig positivt og en rett, rød linje i norsk historie, er det fristende å se litt tilbake.

I ÅR FEIRER VI 100 års jubileum for norske kvinners allmenne stemmerett, og Norge var blant de første land der kvinner oppnådde denne retten. Det var *ikke* fordi Den norske kirke stod sammen med stemmerettsforkjemperne på slutten av 1800-tallet. Selv om det virker rart for de som i dag vokser opp med en relativt liberal statskirke med stort innslag av kvinnelige prester og biskoper, var datidens kirke ikke spesielt begeistret for datidens spede kvinnebevegelse. Kvinnens stilling hørte etter Skaperverket til i hjemmet. Kvinnens viktigste oppgave var moderskapet, og skulle kvinnen bevege seg utenfor hjemmets fire vegger, måtte det kun være for å bidra til å styrke moderska-

01 De måtte kjempe selv: Fredrikke Marie Qvam på talerstolen under Nordisk kvinnesaksmøte i 1902.

pet og moralen. Beveget hun seg utenfor disse rammene, ble hun «fanatisk, hensynløs og vanskapt». Kvinnebevegelsen ble av ledende krefter i kirka betraktet som hedensk og usedelig, ja, samfunnsnedbrytende. En karakteristikk vi kan gjenkjenne fra mer marginale misogyne stemmer i dag.

KVINNENS BORGERRETTIGHETER måtte begrenses nettopp på grunn av hennes «moderskall». I likhet med for eksempel konservativ muslimsk tankegang, som setter kvinnen høyt som mor og familieforvalter, ble kvinnens verdi på dette området brukt til å stenge henne ute fra andre livsområder, og slik i realiteten begrense hennes menneskeverd.

Dette er også en del av den kristne kulturarven. ♦

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

Kilde:

Kirken i felttog mot kvinnefrigjøring. Kirkens holdning til den borgerlige kvinnebevegelsen i 1880-årene
(Bente Nilsen Lein)

Les også Fritanke.no

På **Fritanke.no** publiserer vi jevnlig saker om livssyn, livssynspolitikk og mye annet.

Vi synes vi har spennende stoff også der.

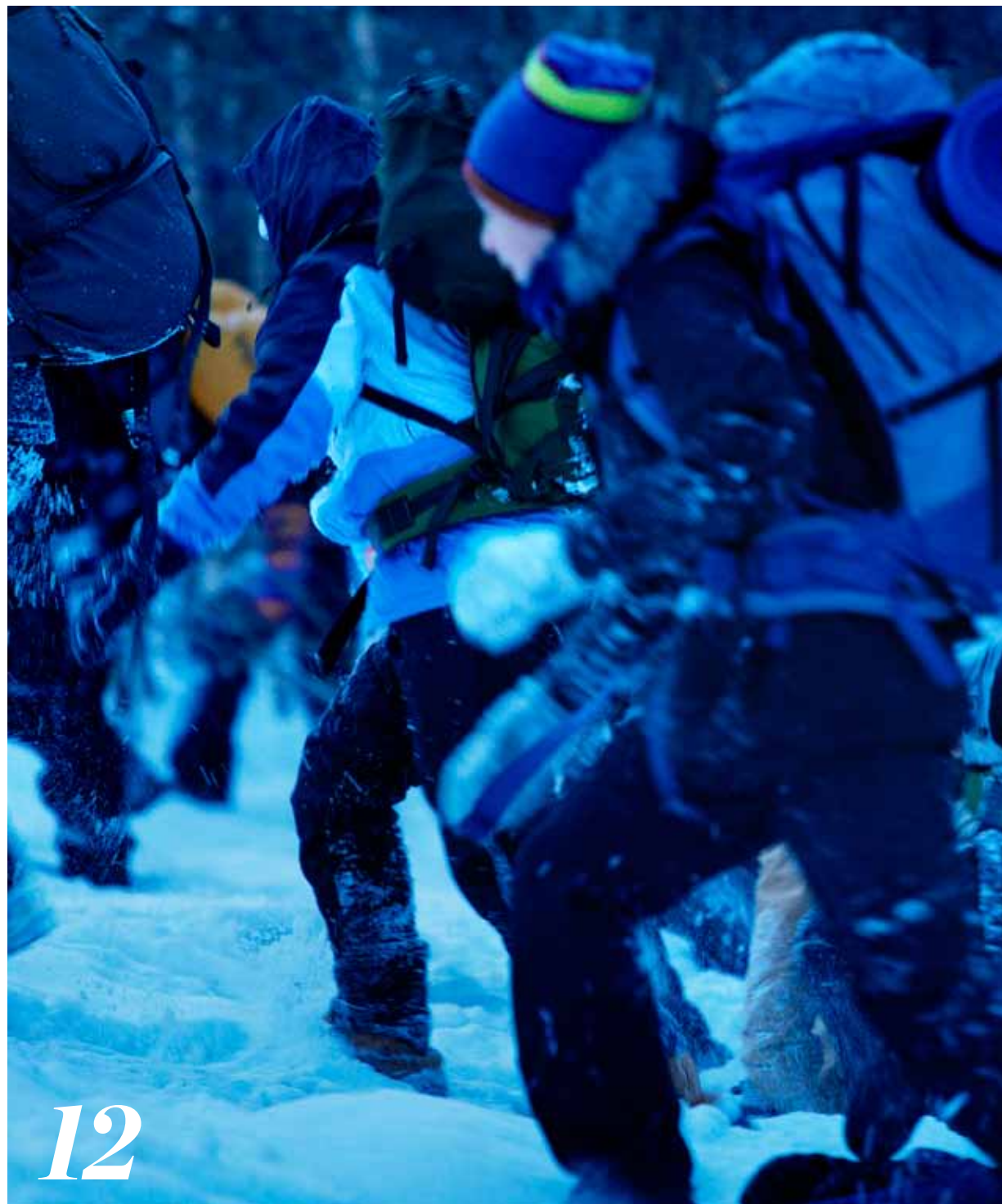
- 6 Tilbakeblikk**
Ting vi husker fra månedene som har gått.
- 7 Hva skjer**
Ting som skjer de neste tre månedene.
- 8 3 Medlemmer**
Vi stiller tre medlemmer to spørsmål.

1 Aktuelt

- 10 Notiser**
- 12 Reportasje**
Over 40 millioner mennesker i verden er på flukt. Hva skjer når norske fjorten-åringer får oppleve en flik av flyktning-tilværelsen? Fri tanke har fulgt 300 konfirmanter fra Telemark på flyktnin- grollespillet Refugee.
- 18 Bilder fra verden**
Det finnes en liten gruppe humanister i Singapore også!

2 Forbundet

- 28 Generalsekretærens spalte**
Kristin Mile er kritisk til kirkens ønske om særstilling på grunn av høyt medlemstall og historiske og kulturelle årsaker.
- 31 Hovedstyremedlemmet**
Økonomileder Kjersti Ø. Brataas ønsker at Human-Etisk Forbund skal være et livs- synssamfunn og engasjere seg i aktuelle debatter.
- 32 Konfirmanter med minoritets- bakgrunn**
Kan Humanistisk konfirmasjon også være et tilbud for ungdommer med ikke-norsk bakgrunn?
- 39 Humanistisk Ungdoms spalte**
Humanistisk Ungdoms avtroppende leder, Helene Klepppestø, takker for seg og oppsummerer sin tid i organisasjonen.

12

38

62

3 Tema

Etter Mubarak-regimets fall har islamis- tene kommet til makten i Egypt, mens sekulære krefter er mer eller mindre mar- ginaliserte. Fri tanke har besøkt Egypt og snakket både med opposisjonelle, men- neskerettighetsadvokater, maktthavende islamister og moderate islamister, samt sågar en ateist.

4 Meninger

- 52 Kronikk**
«Gud er tilbake!», hevder en ny bok. Religionsprofessor Anne Stensvold tar for seg om det er hold i påstanden.
- 56 Portrett**
Den prisbelønte forfatteren og biologi- professoren Dag O. Hessen er årets Humanistprisvinner. – Vi skal være stolte av mennesket. Det er min humanistiske grunntanke, erklærer han.
- 62 Menneskerettigheter**
Seksuelle minoriteters rettigheter er ikke særlig sikret i menneskerettighets- konvensjonene, men mye positivt har skjedd, også innen FN-systemet.
- 65 For og i mot**
Religionsviteren og religionspedagogen har litt ulike innfallsvinkler til RLE- fagets misjon. Vi spør hva som er fagets primæroppgave.
- 66 Skeptiker så klart!**
Overtro begrunnes på ulike måter i ulike kulturer, men ser vi på fenomenene bak, er de overraskende like. Det forteller oss at forklaringen kanskje ligger inni heller enn utenfor oss.
- 70 Bokanmeldelser**
Helsingforskomiteens assisterende generalsekretær Gunnar Ekeløve anmelder første bok i Pro et Contra- serien, Ytringsfrihet av Bjørn Stærk.
- 72 Leserinnspill**

FEBRUAR

3

Protesterte mot forbud

HEFs landsstyre uttalte seg mot politiets forslag om utvidelse av forbud mot overnatting utendørs på offentlig sted i Oslo. Uttalelsen vektla at forbud ikke endrer vanskeligstiltes livssituasjon. «Human-Etisk Forbund ønsker ikke et samfunn der friheten begrenses på en uakseptabel måte. Vi setter prinsippet om menneskeverdet høyt og mener forslaget ytterligere vil krenke verdigheten for allerede marginaliserte grupper», het det i uttalelsen. [9036]

7

Livet for døden

«Meningen med livet er ...» Humanistisk Ungdom lanserte en liten film der unge mennesker på gata deler hva de mener er og gir mening med livet. Du kan se filmen på humanistiskungdom.no eller Fritanke.no [9041]

27

Krever vern for ateister

Den internasjonale humanistunionen IHEU la fram sin rapport om diskriminering av ateister, humanister og andre ikke-religiøse for FNs menneskerettighetsråd. Under framleggelsen kritiserte IHEU-representanten sterkt de muslimske landenes gjentatte forsøk på å stemple legitim religionskritikk som «nedvurdering av religion» som FN, ifølge disse landene, bør forby for å verne religionene. [9061].

MARS

11

IHEU i Trondheim

– Det aller viktigste målet vi har, er å styrke humanistorganisasjoner i land hvor de er små, og å starte organisasjoner der det ikke finnes. Det viktigste politiske spørsmålet vi arbeider med er livssynsfrihet for ikke-religiøse, fortalte Andrew Copson, nestleder i IHEU da han var på besøk hos Trondheim lokallag. [9070]

14

Selvskryt

Fri tanke og Dinamo Magazine mottok sølv i to kategorier – Beste forside og Beste medlemsblad/organisasjonsblad – under utdelingen av Gullpin-prisene for 2012. Gullpin-prisene deles ut av PIN – publiserings-byråene i Norge. Hurra! [9077]

15

Edmaruku besøkte Norge

Rasjonalisten Sanal Edamaruku har fornærmet katolikker i India etter å avslørt et katolsk «mirakel». Under trusler om fengsling for blasfemi flyktet han til Finland. I mars besøkte han Trondheim, Bergen og Oslo og deltok på møter i regi blant annet av HEF. Edamaruku er først og fremst kjent for å ha avslørt en indisk trollmann som lovte å drepe ham med «svart magi» på direktesendt tv. [9075]

APRIL

16

Kirken med «husrens»-liturgi

Den norske kirke kvier seg for å ta stilling til vigsel for homofile, men en liturgi for forbønn og velsignelse av hus og hjem der folk «opplever uro i hjemmet» – les spøkelser – går greit. Vedtatt mot kun én stemme på Kirke-møtets siste dag. [9092]

20

Vårens vakreste eventyr

Vi må skrive det hvert år, men det er like sant: når konfirmantene entrer podiet og stolt mottar sitt kursbevis under årets første konfirmasjonsseremoni, er vårens vakreste eventyr i gang for alle kursledere og HEF-aktive over hele landet.

23

Fransk ja til homoekteskap

Verden går stadig framover. Til tross for heftige motdemonstrasjoner vedtok det franske parlamentet felles ekteskapslov som gir homofile rett til ekteskapsinngåelse og adopsjon. Et knapt flertall i befolkningen støtter loven.

MAI

2

Påmelding til konfirmasjon

Fra og med denne dato er påmelding til konfirmasjon 2014 åpnet. Her kan du melde konfirmanten på kurs, velge hvilket kurs og hvilken seremoni dere ønsker deltagelse i. NB førstemann til mølla-prinsippet. Les mer på human.no/konfirmasjon

22

Gud i norsk politikk

«Gi keiseren hva keiserens er, og Gud hva Guds er», holdes ofte fram som argument for kristendommens skille mellom religion og politikk. Men som vi vet har vi i mange hundre år hatt statskirke. Staten støtter livssynene, nye kristne parti dukker opp, og hijab ønskes i politiet. Gud blander seg mange steder i norsk politikk. Hvilken rolle skal religion og livssyn spille i dagens Norge? Debattmøte på Litteraturhuset – les mer på human.no.

31

Humanistprisutdeling

Årets Humanistprisvinner, biologiprofessor Dag O. Hessen, får overrakt prisen under høytidelige omstendigheter på første dag av Human-Etisk Forbunds landsmøte. I begrunnelsen heter det « Hans grenseoverskridende virksomhet som kobler biologien og Darwin, med filosofi og etikk, bygger en bro mellom naturvitenskapen og humaniora».

JUNI

5

Miljøverndagen

Verdens miljøverndag ble stiftet i 1972 for å øke folks bevissthet omkring miljøspørsmål.

11

100 år med stemmerett

Etter over tretti års kamp ble det 11.juni 1913 vedtatt at norske kvinner skulle få allmenn stemmerett på like vilkår med menn ved stortingsvalg.

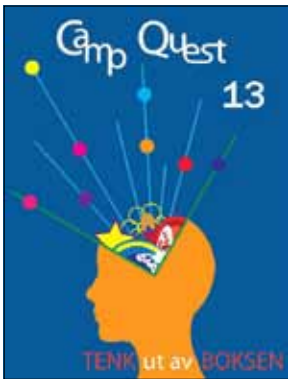
20

Verdens flyktningdag

Over 40 millioner mennesker er på flukt i verden, i dag, nå.

21

Sommerleir for nysgjerrige

Fjorårets Camp Quest var en suksess, og sommerleiren gjentas i år – med plass til ca tjue 14-16-åringer som vil utforske og filosofere. Blant spørsmålene er «Hvordan har mennesker skaffet seg kunnskap opp gjennom historien?», og filosofen Bjørn Roaldset leder an. I tillegg blir det astronomi og marinarkeologi – og turer, kanopadling og bål i fjæra. Sted: Øya Talgie, rett ved Stavanger. Les meir på Fritanke.no [9096]

JULI

2

Homeopatisk merkedag

170 år siden Samuel Hahnemann, homeopatiens far, døde. 200 år etter at han postulerte sammenhengene mellom uttynning og risting, er dette fortsatt den medisinen homeopater foreskriver: sukkerpiller dryppet med vann (som husker). Men det kan ikke dokumenteres mer effekt enn placebo. Les mer på Fritanke.no [8508]

9

Ramadan

Muslimenes hellige fastemåned innledes denne dagen, så da må du ikke bli forskrekket om noen medborgere ser lengselsfullt på isen du slikker i deg denne solskinnsdagen. Send en medfølende tanke til norske muslimer, som skal faste fra soloppgang til solnedgang i juli...

27

Humanistisk Ungdoms sommerleir

Fem dager med kunnskap, diskusjon, vennskap og moro på Ringerike folkehøgskole åpent for alle interesserte fra 15-26 år. Årets tema er stemmerett. Norge var det fjerde landet i verden som fikk stemmerett for kvinner, og deltakerne på årets leir skal reflektere over stemmerett, samfunnsdeltagelse og borgerrettigheter – her hjemme og andre steder i verden. Mer info og påmelding, se humanistiskungdom.no/sommerleir

Vi stiller tre medlemmer to spørsmål

- 1) Hvorfor er du medlem i Human-Etisk Forbund?
 2) Som nyvalgt styremedlem i Human-Etisk Forbund, hvilke saker er du opptatt av?

INGRID SKIBELID
Lillesand

1) Grunnen til at jeg valgte å melde meg inn i Human-Etisk er at jeg liker å engasjere meg. Dessuten mener jeg Human-Etisk Forbund gjør en kjempejobb i forhold til konfirmanter som ønsker et alternativ til kristen konfirmasjon. De gir ungdom en plattform av måter å se livet på, som gjør dem bedre i stand til å ta velfunderte valg i livet.

2) Å få på plass alternative seremonier i mitt lokalmiljø i forbindelse med livets store hendelser.

KARETHE HOFT SOLSTAD
Kleppesø

1) Jeg ble medlem da jeg meldte meg ut av statskirken som 15-åring, og confirmerte meg borgerlig. Siden har jeg forblitt medlem, fordi Human-Etisk Forbund representerer et verdigrunnlag og livssyn jeg kan identifisere meg med. Og ikke minst fordi jeg synes HEF jobber med flere viktige saker, deriblant for å skille stat og kirke.

2) Jeg er opptatt av at RLE-faget skal erstattes av et reelt livssynsnøytralt fag, og at skoler, barnehager og andre offentlige institusjoner skal fremstå som livssynsnøytrale, eller livssyns åpne som jeg heller vil kalle det. Lokalt er jeg opptatt av å få på plass livssynsnøytralt seremonirom, spesielt med tanke på gravferder. Det må tas hensyn til når kommunen bygger nytt kulturhus.

EMIL ANDREAS OFSTAD
Trondheim

1) Jeg vokste opp som Jehovas Vitne, men trakk meg ut i 2012 og meldte meg inn i HEF to dager etter. Det var delvis for å bygge et nytt sosialt nettverk, men mest fordi jeg sympatiserer med arbeidet og synes det er viktig at det skal finnes sekulære alternativer til seremonier som gravferd og bryllup og så videre.

2) Jeg er relativt fersk i styrearbeid og opptatt av å sette meg inn i organisasjonen og se hvordan jeg kan bidra. Jeg synes arbeidet for livssynsnøytrale seremonilokaler er viktig, og så er det viktig å arbeide for å opprettholde tilbudet om Humanistisk konfirmasjon i lokallaget. Jeg vet dette før har vært en utfordring grunnet mangel på frivillige.

Aktuelt

NOTISER

REPORTASJE

BILDER FRA VERDEN

FEATURE

Hubble- fantastisk

24. april var det 23 år siden romteleskopet Hubble ble skutt opp. NASA har markert dagen med å fotografere Hestehodetåken – som vanligvis framtrer som en mørk tåke – i nytt infrarødt lys. Tenk at vi har teknologien til å fotografere denne mørke tåkeformasjonen i stjernebildet Orion, som befinner seg i en avstand på omtrent 1500 lysår fra vårt solsystem. Hubbleteleskopet har levert epokegjørende oppdagelser gjennom to tiår, og faktisk også blitt oppgradert flere ganger. Noe som har gjort det mulig å ta dette nye bildet.

Les mer på
hubblesite.org

F Hubblesite.org

01

02

03

Darwindag i Singapore

F Humanist Society (Singapore)

➡ Humanistgrupper har begynt å dukke opp i Asia også, blant annet i den sekulære, multietniske by- og øystaten Singapore. Der betegnet 17 prosent av befolkningen seg som uten religiøs tilknytning ved siste folketelling, og i 2010 ble Humanist Society – Humanistsamfunnet – stiftet. Gruppen er medlem av IHEU og har allerede etablert en årlig tradisjon, nemlig (01.) feiring av Darwin-dagen.

02 Årets arrangement ble holdt på et lokalt bibliotek, med foredrag om Darwin av vitenskapshistorikeren John van Wyhe, om blomsterevolusjon av biologen Benito Tan og om marint liv av naturentusiasten Ria Tan. Humanistleder Mark Kwan helt til venstre.

03 For barna var det kreativt verksted i naborommet, og mange av de frivillige bar t-skjorter med gruppas motto «Just being good for goodness sake». I tråd med mottoet har gruppa engasjert seg i humanitært arbeid, blant annet i samarbeid med Lions. Singapore praktiserer religionsfrihet, og Jianyue fra Humanistsamfunnet forteller at det sjelden er problematisk å være humanist der. ♦

Lik Humanist Society på [Facebook.com/humanist.org.sg](https://www.facebook.com/humanist.org.sg)

► Foreningen Skepsis har fått ny leder. Jan-Erik Sandberg er IT-mann og ønsker å jobbe mer aktivistisk mot saker som rammer mennesker direkte. – Vi må komme oss ut til folket og avsløre hvordan virkeligheten fordreies av folk som er ute etter å tjene penger, sier han. [9076]

► Feministiske skeptikere markerer seg på nystartete **Skepchick.no**. Bloggen er inspirert av og tilknyttet det engelskspråklige bloggnettverket Skepchick.com, der en gruppe kvinner skriver om vitenskap, skeptisisme, feminisme, ateisme, sekularisme og pseudovitenskap innenfor et bredt spekter av fagfelt. [9049]

► Tankeferd er et annet spennende bloggnettverk, der unge stemmer med og uten tilknytning til Humanistisk Ungdom ytrer seg om ulike tema filtrert gjennom sitt humanistiske livssyn. Her reflekteres det omkring alt fra eksistensielle til livssynspolitiske spørsmål. Sjekk ut **Tankeferd.no**.

01

SKOLEØVING TIL GUDSTJENESTE ER GREIT

Mange foreldre rundt om i landet opplever at det foregår øvelse til religionsutøvelse i skoletida og flere etterlyser retningslinjer. Er det greit at skolen arrangerer øving til påske- eller julegudstjenester?

► – Hvor skal grensene gå? Rektor kan jo dra dette ganske langt hvis han vil. Kan dette fungere som et smutthull for rektorer og lærere som ønsker å fylle skolehverdagen med kristen forkynnelse? Det er et ganske interessant spørsmål å finne ut av, sa forelder Øystein Brun til Fritanke.no.

Avdelingsdirektør for Juridisk avd.1 i Utdanningsdirektoratet,

Cathrine Børnes, sier til Fritanke.no at det ikke er noe prinsipielt i veien for å øve til skolegudstjenester i skoletida. Forutsetningen er at øvingen begrunnes i ett eller flere av kompetansemålene i læreplanen.

– Det finnes for eksempel kompetansemål for musikk etter 4. årstrinn om at elevene skal «framføre sang,

01 Salmeøving i skoletida - helt grei tradisjonsformidling?

spill og dans i samhandling med andre». Øving til en fellesframføring under en skolegudstjeneste kan forankres i dette målet. Det er opp til skolen å avgjøre hvordan de vil jobbe med kompetansemålene. [9084] ♦

STADIG MER TIL TRO OG LIVSSYN

► I perioden 1995 – 2012 har stat og kommuner økt sine bevilgninger til tros- og livssynssamfunn utenfor statskirken med over 270 millioner kroner. Synkende medlemsmasse i Den norske

kirke kombinert med økte kirkebevilgninger og økende medlemstall i tros- og livssynssamfunn ellers, blir dyrt for stat og kommuner. Bevilgninger til andre enn statskirken er basert på kirkebudsjetten delt på antall kirkemedlemmer. – Hovedårsaken til situasjonen er at det bevilges så mye penger til Den norske kirke. Politikerne må etterhvert ta inn over seg at bevilgningene er nødt til å justeres i tråd med antall medlemmer, mener generalsekretær Kristin Mile i HEF. [9081]

BLASFEMIARRESTASJONER I BANGLADESH

► Islamister i Bangladesh krever dødsstraff for 84 «ateistbloggere», og regjeringen har arrestert fire av dem. Grunnlaget for arrestasjonene er påstander om at bloggerne «fornærmer religion», men i realiteten handler dette mest om et pågående rettsoppgjør etter den bangladeshiske borgerkrigen i 1971. Islamistpartiet Jamaat-e-Islami var sterkt involvert i krigsforbrytelser, og ønsker nå å få fokuset vekk fra kravene fra de sekulære bloggerne.

– Regjeringen tror de kan sette et par fritenkende bloggere i fengsel, og så vil islamistene roe seg. Det er en enkel løsning for dem. De trenger jo støtte fra

islamistene i det kommende valget, sier grunnleggeren av det humanistiske bloggnettverket Mukto-Mona, Avijit Roy, ifølge nettsidene til Den internasjonale humanistunionen IHEU. Han mener regjeringen bruker grunnleggende menneskerettigheter og ytringsfrihet som spillbrikker for å holde på makten. En av de arresterte, Asif Mohiuddin, ble knivstukket tidligere i år, og i februar ble en sekulær blogger og religionskritiker, Ahmed Rajib, drept med machete i hjemmet sitt.

Humanistunionen IHEU har tatt initiativ til en kampanje for å sette press på bangladesiske myndigheter. [9091] ♦

8%

► Åtte prosent av Norges befolkning, rundt 400.000, ønsker gravferd i regi av HEF, viser en Norstat-undersøkelse på oppdrag fra Jølstad begravelsesbyrå. Andelen er størst i Oslo (11 prosent) og lavest på Sørlandet (4 prosent). 10 prosent av de under 30 år ønsker dette, mens bare fem prosent i gruppa 40-49 år vil ha Humanistisk gravferd. 16 prosent ønsker livssynsåpen gravferd. I dag gjennomføres omkring 500 Humanistiske gravferder årlig, det utgjør 1,2 prosent av alle. [9033]

NØYTRAL

► Prinsessegemal Ari Behn har myntet et nytt begrep: «Livsnøytral, altså. Begrepet er det mest særegent norske jeg kan komme på p.t., les: I samtidas nærsynte behandling av verdspørsmål. [...] Det er her kampen står og faller for meg. Den dagen vi alle sammen er blitt livsnøytrale. Hvorfor? Fordi det betyr ingenting. Nada. Nonsense.», skriver han i VG. Vi andre bruker livssynsnøytral eller livssynsåpen.

MEDLEMSROT I KIRKEN

► Årsaken til at folk stadig gjenfinner seg selv i kirkens medlemsregister etter å ha meldt seg ut, kan nå være

funnet. **Fritanke.no** har avdekket at ansatte på grunnplanet i Den norske kirke har 10 datasystem å forholde seg til når de skal registrere medlemsendringer: det sentrale digitale og det lokale datasystemet. Hvis bare det lokale datasystemet blir oppdatert, registreres ikke utmeldingen sentralt. Det har vært mye rot med medlemsregisteret til kirken. Dette startet

da kirkens elektroniske medlemsregister ble opprettet i 1997, og staten valgte å legge til grunn at alle norske statsborgere var medlemmer i kirken. Folkeregisteret ble derfor importert og lagt til grunn for det nye kirke-registeret. Deretter ble alle registrerte medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenfor statskirken trukket fra. [9088]

Flyktning i 24 timer

Det gjør inntrykk på fjortenåringene å være flyktning i 24 timer.

01

T Anniken Fleisje og Kirsti Bergh
F Christian Roth Christensen

- En kveld i begynnelsen av mars ankommer 315 konfirmanter fra Telemark Trandum, en tidligere militærleir like nord for Gardermoen. I løpet av 24 timer skal de få en smakebit på livet som sudanske flyktninger på flukt. De vil oppleve fysisk utmattelse og psykiske påkjenninger som følge av sult, søvnløshet og uforutsigbar, urettferdig behandling.

Men kvelden før settes stemningen, ved at ungdommene går i fakkeltog til minnesmerket over nordmenn som ble henrettet under annen verdenskrig. Her står konfirmantene stille i

vintermørket under markeringen der Refugee-lederen forteller.

ROLLESPILLET «REFUGEE» er en del av det humanistiske konfirmasjonskursen og strekker seg over en helg. Konfirmant Aurora Bekken Hansen har blandede følelser før hun skal inn i rollen som flyktning.

– Jeg gruer meg litt, for det blir nok kaldt og skummelt, og man får ikke mat. Likevel gleder jeg meg mest. Jeg tror det kommer til å bli lærerikt å oppleve hvordan flyktninger har det. Et minne for livet.

– Jeg tror det kommer til å bli spennende, sier Markus Pettersen Olson. Men han tror det vil bli utfordrende å måtte klare seg uten mobiltelefon og internett.

Når ungdommene ankommer leiren fredag kveld, får de et skikkelig måltid og hvile før rollespillet begynner lørdagen etter. Noen av konfirmantene holder seg våkne hele natta, andre står over den beskjedne frokosten de tilbys i forkant av spillet. Det vil de angre på.

VED SPILLETS BEGYNNELSE deles konfirmantene inn i «familier» på drøyt 20 personer. Hver enkelt får utdelt et kort med en fiktiv sudansk identitet, og blir bedt om å pugge sitt sudanske navn, fødselsdato, passnummer, rang og relasjon til de øvrige familiemedlemmene. Dersom noen i løpet av spillet glemmer noe av informasjonen de er pliktige til å huske, venter represalier.

Så begynner det.

Konfirmantene ankommer den

02

Jeg er så trøtt og sulten og kald, og alle her er så streng. Jeg orke ikke mer.

lange, nedslitte korridoren som er utkledd som ambassadeområde for å søke utreisestillatelse. De vet ikke at de skal tilbringe de neste fire timene med å gå fra kontor til kontor, nedverdiget og ydmyket av korrupte vakter, uten tilgang på mat eller mulighet for å sette seg ned.

Ambassadeområdet er pyntet med mønstrede tøyestykker i sterke farger. Alle de «ansatte» på ambassadene er antrukket i burka eller kjortel, med unntak av de svartkleddede vaktene som inspisierer området og på skrikende

engelsk jager konfirmantene fra det ene kontoret til det andre. En opplevelse Markus karakteriserer som utrolig stressende etterpå.

– Get inside this office, hurry up! The whole family, come on!

Reglene er enkle nok: Hold munn

og gjør som befalt.

Engelsk er gjeldende språk. De som flirer av vaktene eller snakker tilbake til dem, blir straks irettesatt. Idet en av vaktene passerer Aurora, bemerker hun fnisende til venninnen sin at hun synes han er litt søt. Han legger merke

01 I timesvis må ungdommene gjennom en ørkesløs vandring fra kontor til kontor i et forsøk på å skaffe seg utreisestillatelse, mens bøllete vakter stresser dem.

02 Kvinnen bak skranken tviler på passets ekthet og smiler. Flyktningen tar hintet og blar opp penger for å få sine dokumenter.

til mumlingen mellom jentene og stopper tett inntil dem.

– What is so funny?!, roper han.

– Give me 10 push-ups, now!

Øyeblikket da Aurora ligger på det møkkete gulvet i en trang gang og gjør armhevninger, med sekk og liggeunderlag på ryggen, beskriver hun senere som krenkende. En følelse av ►

01

02

- å være totalt hjelpøs. Opplevelsen blir stående som et av hennes aller mest ubehagelige minner fra døgnet som flyktning.

PÅ ET AV KONTORENE må flyktningene dokumentere sine økonomiske kunnskaper gjennom spørsmål som «Hvor mange sudanske dinarer koster en gris á 12 000 Nkr?». Kvinnen bak skranken stiller spørsmålstegn ved hvorvidt familiefarens pass er ekte, og gir ham et sleipt smil. Han tar hintet, og må bla opp bunken med sudanske sedler for å kunne forlate kontoret med det han trenger av dokumenter.

- I have one rule in my office: Don't smile!, ropes det fra et annet kontor.
- If you smile, I get money!

HER ER DET FLYKTNINGENES kunnskaper om Norge som skal testes, og de jobber seg gjennom spørsmål om hva som er Norges lengste fjord, og hvilket årstall Norge ble medlem av EU. Seinere får de vite at de umulige spørsmålene

01 I flyktningeleiren i Yemen får konfirmanter etterlengt kveldsmat; en liten porsjon ris, større enn reelle flyktningers dagsrasjon.

02 Ved grensen møter flyktningene kamouflasjekledte grensevakter med malte ansikter som beordrer dem til å gjøre armhevinger i snøen.

Det var veldig mange menneske-rettigheter som ble brutt, så mange at jeg ikke kan telle dem.

- som knapt noen har fått full pott på
- er modellert etter reelle spørsmål.

Ute i korridoren begynner lufta å tetne til. En familie har blitt beordret ned på knærne for å be. Det er klamt, og det lukter svette og inne-stengt. Noen har skrevet «HELP!» i doggen på en vindusrute. Gradvis synker ungdommene inn i

rollen som fortapte flyktninger. Blikkene er tomme, de virker motløse og nedtrykt. Flere klamrer seg til vannflaskene sine, tar store slurker, kanskje for å stagge sulten.

SÅ SIVER DUFTEN av nystekte vafler gjennom korridoren. Noen av ungdommene ser seg håpefullt omkring.

- Move!! brøler en mann som er nesten dobbelt så stor som enkelte av konfirmanter, idet han baner seg fram til to kvinner i burka som byr ham vafler og godteri. Han stapper munnen full, og kvinnene forsvinner ut av syne.

– Hvorfor går de rundt med vafler? hvisker en av ungdommene til side-mannen.

- For å torturere oss, svarer kame-raten.

Plutselig går sirenen og alle må ut: – Everybody outside! Now!!! brøler vakter og ambassadører mens de løper gjennom korridoren.

UNGDOMMENE ER SLITNE, men har den verste biten foran seg. Hver familie ►

VELDIG FORNØYD

► **Telemark fylkeslag av Human-Etisk Forbund sender alle sine konfirmanter på flyktningrollespillet «Refugee».** Dette krever mye av fylkeslaget, men de ansvarlige er ikke i tvil om at det er verdt det.

– Ungdom oversvømmes av inntrykk og informasjon. Det meste flyter forbi uten at man tar seg tid til å reflektere over realitetene, men i rollespillet «Refugee» erfarer de konkret å bli satt i situasjoner der menneskerettigheter ikke er noen selvfølge. De opplever å ikke bli respektert, være frustrerte, slitne og sultne, og får dermed en helt annen forståelse basert på erfaringer i egen kropp og eget liv, forteller organisasjonssekretær Main Holte.

– Kunnskapen er dermed ikke lenger bare intellektuell, fjern og abstrakt. Vi mener derfor at opplegget er en erfaring for livet for de fleste.

Fylkeslagets årlige evalueringer blant konfirmanter viser at opplevelsen gjør sterkt inntrykk på de aller fleste deltagerne.

– En vanlig uttalelse er «Jeg gjør det aldri om igjen, men jeg ville aldri unnvært det». Vi får også tilbakemeldinger fra foresatte som forteller at ungdommene har fått en ny forståelse for hvor privilegerte de selv er i hverdagen: de har kjøleskapet fullt, sengen klar og foreldre som bryr seg om dem. Ting som tidligere har vært en innlysende selvfølge. ♦

► må leie en guide som på ulovlig vis skal lede dem gjennom skogen, helt fram til grensen til Yemen. Det har blitt mørkt når flyktningene omsider er framme ved grenseovergangen. Høye murer i et rødlig skjær ruver over kamouflasjekledte grensevakter med malte ansikter. Et flagg med dødningshode og påskriften «Special forces» vaier i vinden. Én og én familie jages fram til grensevaktene for inspeksjon, noen faller på veien, men er raskt på bena igjen.

– Put your backpacks over your head!, befaler vaktene aggressivt. Ungdommene adlyder straks og løfter ryggsekkene i været.

– Now jump!

VAKTENE SPANKULERER LANGS rekken av konfirmanter mens de skriker dem rett opp i ansiktet. Flyktningene blir beordret til å gjøre armhevinger i snøen, til å løpe på stedet, og til å synge mens de holder sekkene over hodet.

– What is your passport number? What, you don't remember?! 5 more push-ups, now!

En av guidene nekter å følge grensevaktens ordrer. Det resulterer i en heftig slåsskamp – som riktignok er iscenesatt – og etter en stund blir hun skrikende ført bort.

Endelig gis det tillatelse til å entre Yemen. På den andre siden av grensen ankommer de en flyktningeleir bestående av noen presenninger lagt utover bakken. Her får konfirmantene etterlengt kveldsmat – en liten bolle med

Jeg har fått mye å tenke over. Jeg har absolutt fått mye mer kunnskap.

ris. Og de får mulighet for å hvile – for en liten stund.

Noen konfirmanter mumler noe om at de ikke orker mer og vil hjem. Og i spillet praktiseres «nødstopp»: de som av en eller annen grunn ønsker å trekke seg, får lov til

det, og blir da fulgt tett opp av voksne, erfarne ledere. Men selv om det kan oppleves tøft, er det bare et noen veldig få som avbryter. Flere tusen ungdommer har vært gjennom hele spillet siden Refugee ble etablert i 2004.

FORTSATT HAR DE MANGE strevsomme timer foran seg, før de til slutt ender hos norske utlendingsmyndigheter og avhøres av politi. Om morgenen står drøyt tre hundre konfirmanter oppstilt utenfor hovedbygningen på Trandum leir. Foran dem står et titalls politivakter. De har fått beskjed om å være stille, og det er de, musestille. De har gått og gått og vært våkne nesten hele natten. Nå står de der ganske gråe i ansiktene.

EN MYNDIGHETSPERSON LESER opp beskjeden: bare tre av dem har fått opphold. Navnene blir ropt opp og de heldige får komme fram, får oppholdsløyve og blir gratulert. Mens de blir geleidet vekk, må de andre gå til gymsalen – et bygg som en gang huset soldater og mannskapsmesse, og ►

01 Flyktningene har gått og gått og vært våkne nesten hele natten. Nå står de der ganske gråe i ansiktetene.

01

► seinere asylsøkere – hvor de får frokost og rollespillet oppsummeres. Der settes også deres opplevelser i relieff mot den reelle virkeligheten til verdens mange millioner flyktninger.

KONFIRMANTENE AURORA OG Markus hadde på forhånd fått høre mye om rollespillet fra eldre venner, men opplevelsen gjorde likevel inntrykk.

– Jeg har fått mye å tenke over. Jeg har absolutt fått mye mer kunnskap, sier Markus.

– Vi visste at det var rollespill og at vi ville komme trygt hjem. Virkelige flyktninger vet ikke hva som vil

Ikke stakkars meg, stakkars dem, som har det mye verre.

skje med dem videre.

– Det var veldig mange menneskerettigheter som ble brutt, så mange at jeg ikke kan telle dem, sier Aurora. Vi ble behandlet respektløst – det

var jo meningen – det var ingen medfølelse, ingen etikk. Underveis tenkte jeg «stakkars meg! Nei, vent nå – ikke stakkars meg, stakkars dem, som har det mye verre!».

– Etter to uker husker jeg fortsatt all passinformasjonen min. Jeg tror dette kommer til å sitte hele livet. ♦

01 Konfirmantene Markus og Aurora fra Skien fikk mye å tenke over etter døgnet som flyktninger.

Les mer

Refugee Norge tilbyr leirkonseptet Camp Refugee og rollespillet «Refugee», primært rettet mot ungdom mellom 13 år og 20 år.

Les mer om på refugee.no.

Forbundet

GENERALSEKRETÆREN

NOTISER

STYREMEDLEMMET

DE FRIVILLIGE

HUMANISTISK UNGDOM

Klart for landsmøte

Helga 31.mai-2. juni er det landsmøte for Human-Etisk Forbund. Styreleder Åse Kleveland takker for seg etter seks år [9089], og nestleder i dagens Hovedstyre (bildet), Tom Hedalen, er valgkomiteens forslag til ny leder. I tillegg til valg av nytt hovedstyre skal Landsmøtet blant annet vedta politikk for HEF gjennom nytt prinsippprogram og nytt arbeidsprogram for de neste fire årene, ta stilling til forslag til reviderte vedtekter, samt vurdere HEFs internasjonale engasjement og HAMUs framtid.

Følg med på Fritanke.no.

F Humanistisk Forbund

01

Kirken skuffer med ønske om fortsatt særstilling

Årets Kirkemøte gjorde det klart at kirken ikke egentlig ønsker en likebehandlende tros- og livssynspolitikk, men nok en gang forlanger særbehandling på grunn av historien. Det er nettopp i strid med premisene for det regjeringsutnevnte tros- og livssynspolitiske utvalget som tidligere i år kom med utredning «Det livssyns åpne samfunn».

Kirkemøtet og Kirkerådet ønsker nemlig særuntak fra en generell likebehandling. I sin utredning har Stålsett-utvalget foreslått åtte prinsipper for en helhetlig og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitikk. Disse prinsippene er viktige for å få en endret og mer likebehandlende politikk. De går i korthet ut på at tros- og livssynsfriheten skal beskyttes og at det skal legges vekt på likebehandling, ikke-diskriminering, toleranse, åpenhet, respekt og sentrale fellesverdier.

EN POLITIKK SOM LEGGER disse prinsippene til grunn vil gi en bedre og mer rettferdig livssynspolitikk. Men for at dette skal bli en realitet, er det viktig at tros- og livssynssamfunnene slutter opp om prinsippene. At det er avvikende syn på en del av de konkrete forslagene er ikke overraskende. Mer overraskende og skuffende er det at det største tros-samfunnet, Den norske kirke, ser ut til ville ha endringer i de overordnede prinsippene for politikken.

Kirken gir ikke uttrykk for uenighet om de

01 Kirken ser helst at tradisjon og historie kan trumfe likebehandling.

foreslåtte prinsippene, men ønsker gehør for at det i noen tilfeller kan være saklige grunner for ikke å likebehandle, for eksempel

I den grad dagens tros- og livssynspolitikk har basert seg på prinsipper, er det nettopp kulturell og historisk identitet av religiøs karakter, les kirkens hegemoni, som har vært vektlagt. Det har bidratt til at vi fortsatt ikke har et skille mellom stat og kirke i Norge. En slik politikk gir ikke reell likebehandling og blir nok heller ikke en livssynspolitikk for fremtiden. Ikke minst fordi slik favorisering er i strid med intensjonene i menneskerettighetene.

De åtte, gode prinsippene i Stålsett-utvalgets utredning for en fremtidig livssynspolitikk står godt uten kirkens ønskede modifiseringer. ♦

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbund

Se samleside med flere av Fritanke's saker om **Stålsett-utvalgets** utredning og mottagelsen av den, på **Fritanke.no** [9104]

01

ANDERS ER NY HU-LEDER

➔ Anders Garbom Backe (21) ble valgt til ny leder i Humanistisk Ungdom, Human-Etisk Forbunds ungdomsorganisasjon på landsmøtet 20.-21.april. Han har vært aktiv siden starten i 2007, og har markert seg i ulike HEF-sammenhenger, blant annet som bidragsyter

i konfirmasjonsboka *Tenk på det*. Den nye lederen er først og fremst opptatt av at HU må bli mer synlig. – Det må bli lettere å legge merke til oss i alle medier, både lokale, nasjonale og på nettet. Jeg vil jobbe for at vi profilerer oss bedre, tydeligere, og på et bredere

01 Arnlaug H. Skjæveland (19) t.h. og Juni Høiby (22) er ny nestleder og økonomileder i styret med Anders.

utvalg av saker, sier han. Les intervju på **Fritanke.no** [9111] ♦

ET LIVSSYNSÅPENT SAMFUNN

➔ I januar leverte det regjeringsoppnevnte tros- og livssynspolitiske utvalget – Stålsett-utvalget – sin rapport «Det livssyns åpne samfunn», som gikk langt i forslagene om livssynsmessig likestilling. Utvalget ble blant annet anklaget for å ha blitt styrt av HEF. Et kompliment til HEFs fagsjef Bente Sandvig, den eneste HEFeren i et ellers kristentungt utvalg. Blant kritikerne var Krf-leder

Knut Arild Hareide: «Stålsett-utvalgets flertall går for langt i retning av sekularisme og livssynsnøytralitet i sine forslag. Utvalget undervurderer kirkens og kristendommens betydning for Norge og Europas historiske arv.» Mens biskop Atle Sommerfeldt anklaget frikirkefolk som gjorde felles front med HEF mot statskirkeleders dominans for å delta i en «vanhellig allianse», og salmedikter Edvard Hoem fryktet for den kristne kulturarven under Kirkemøtet nylig. Både HEF og kirke med flere, skriver i disse dager på sine høringsuttalelser. Se **Fritanke.no**'s samleside om Stålsett-utvalget [9104], og følg med på fortsettelsen.

➤ Landskonferansen 2013 holdes 19.-20.oktober på Gardermoen. Årets tema er livssynspolitikk, men utgangspunkt i den offentlige utredningen «Det livssyns åpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk». Følg med på **human.no**.

➤ Etter 22. juli 2011 kom det i Oslo HEF i stand en nettverksgruppe for folk som ville imøtegå ekstremister på nettet. Gruppen lever fortsatt i beste velgående. Interessert i å bli med i nettdebattgruppen? Ta kontakt: **oslo@human.no**.

➤ For tredje år på rad utgjør antallet konfirmanter i Human-Etisk Forbunds regi 15,7 prosent av årskullet. Det tilsvarer i år 9788 konfirmanter. Høyest i Akershus: 23,2 av 14-åringene, lavest i Sogn og Fjordane, med bare 5,4 prosent. Det skyldes muligens blant annet at seks kommuner lar kirka ha undervisning i skoletida. Dette mener HEF er diskriminerende praksis og ikke gir ungdom et reelt valg.

► Bøker fra Humanist forlag i høst: *Nittenåttifire*, om Geir Isenes reise inn og ut av Scientologikirka, Gunnar Tjomslands *Placebodefekten* – om hvorfor alternativ behandling virker som den virker, John Færseths *Konspira-Norge*, folklorist Velle Espelands *Trolldomsbøker*, om virkelighetens forsøk på magi, og Audhild Skoglund *Sinte hvite Menn*, om ensomme ulvers terror.

► Humanist forlag selger enkelte titler elektronisk på epub/mobi. Sjekk humanistforlag.no

► Filosofikafé eller medlemsmøte, navnefest og konfirmasjon. Mange lokal- og fylkeslag av HEF har sider på Facebook som holder interesserte oppdaterte på det som skjer. Se oversikt over HEF på FB på Fritanke.no [9110]

► Human-Etisk Forbund i Oslo vil i løpet av høsten starte filosofiklubb for barn. Følg med på human.no/oslo.

PRO ET CONTRA: SMÅTT OM STORT

Humanist forlag lanserte 8.april sin nye bokserie «Pro et Contra», små, korte og lettfattelige bøker om vanskelige etiske problemstillinger, og første bok er *Ytringsfrihet* av Bjørn Stærk (bildet). Serien er et samarbeid med Human-Etisk Forbunds Ideologi- og livssynsavdeling.

– «Pro et contra» startet som en ide om å gi ut en bok om humanistisk etikk. Men

istedenfor å skrive en lang og tykk bok, bestemte vi oss for å gi ut en miniserie med utvalgte tema der vi ikke serverer noen definitive svar, men heller prøver å inspirere folk til å tenke selv, sier seniorrådgiver i Human-Etisk Forbund, Arnfinn Pettersen.

Flere bøker er underveis, i første omgang *Religionskritikk* av Gunn Hild Lem, og etter hvert kommer

også bøker om assistert befruktning, genomodifisert mat, religionsfrihet, rus m.m..

– Pro et Contra-serien er et stort opplysningsprosjekt. Vi ønsker å sette i gang hodet til folk. Dette blir en nyttig serie for alle humanister som vil sette seg inn i viktige, men vanskelige problemstillinger, sier forlagsredaktør Bente Pihlstrøm. [9090] ♦

LES HUMANIST GRATIS

Aftenpostens kulturredaktør Knut Olav Åmås beskriver HEFs abonnementstidsskrift Humanist som «ofte lesverdig for langt flere enn humanetikere» og skryter av flere artikler i siste nummer, som omhandler ekstremisme. Blant bidragsyterne er Lars Gule, Terje Emberland, Audhild Skoglund og Kristian Bjørkelo. Nummeret er fritt tilgjengelig på nett ut mai – sjekk om du skal bli abonnent: humanist.eo.no/humanistnr1/

Vi må være et livssynssamfunn

Et hovedstyremedlem svarer

T Kirsti Bergh F Arnfinn Pettersen

Økonomileder Kjersti Brataas visste ikke mye om Human-Etisk Forbund (HEF) da hun meldte seg inn, men følte seg intuitivt hjemme i organisasjonen.

Født sånn eller blitt sånn – hvordan ble du humanist?

– Først da jeg fikk barn meldte jeg meg ut av kirka. Da meldte jeg meg også ganske fort inn i forbundet, uten egentlig å vite så veldig mye. Men i HEF følte jeg meg intuitivt hjemme, og så har jeg utviklet livssynet etter hvert.

Hva legger du i det å være humanist?

– For meg er det å være humanist en måte å se verden på. Det er en virkelighetsforståelse uten Gud. Det er at det å være menneske er å ta ansvar for eget liv – og for andre; akkurat som mennesket har ansvar for å ta vare på naturen. Det er et livssyn, en måte å leve på og å stille krav til meg selv. For meg er kravet: å oppføre seg ordentlig, vise respekt, møte alle mennesker på lik linje der jeg er og der de er. Vi er bare mennesker. Det har med å holde respekt høyt, selv om ikke alltid er like lett.

Hva fikk deg engasjert i Human-Etisk Forbund?

– En venninne i barselgruppa, som da var leder i fylkeslaget i Vestfold, spurte om jeg ville være med, og jeg sa ja til å bli kasserer. Siden har jeg vært engasjert. Det gir meg mye tilbake; jeg møter spennende mennesker med en helt annen bakgrunn og kompetanse, og jeg får delta i spennende diskusjoner.

Hvilke egenskaper tar du med deg inn i hovedstyrearbeidet?

– Økonomi er min hovedkompetanse. Men jeg har også evne til strukturert tanke sett og til å finne gode løsninger sammen med

andre. Og så er jeg en gjennomsnittlig ikke-akademisk HEF'er med en enkel tilnærming til livssynet. Det tror jeg er verdifullt.

Hva blir de viktigste sakene på landsmøtet i år?

– Arbeidet med prinsippprogram og arbeidsprogram for de neste årene blir selvfølgelig viktig. Og så er jeg spent på diskusjonen om hvordan HAMU skal håndteres i framtida.

Hvordan bør Human-Etisk Forbund engasjere seg i aktuelle etiske debatter?

– Vi må være et livssynssamfunn, og da er det naturlig å engasjere seg i aktuelle debatter. Men ikke i alle til enhver tid. Det er en vanskelig balansegang. Vi må være en klar og sterk stemme i samfunnet, men vi skal ikke alltid ha en mening om en sak. Vedtaket om hijab var et bra vedtak, der vi ble enige om at den livssynsmessige rammen gjorde at man kunne komme fram til ulike holdninger. Det synliggjorde at man kan ha flere meninger ut fra samme rammeverk. Slik er det etter min mening også i eutanasidebatten. Vi må holde debatten levende, men HEF som organisasjon må ikke nødvendigvis ha noen holdning.

Hva har vært den vanskeligste saken i din tid i Hovedstyret?

– Omskjæringsvedtaket. Det var forferdelig vanskelig. Jeg følte at det gikk for fort og at vi ikke brukte nok tid til å reflektere rundt problemstillingen. Det ble enstemmig etter moderasjon, men vi kunne brukt mer tid på å tenke oss om og formulert oss annerledes.

Hvor viktig er det å være religionskritisk?

– Vi skal alltid være religionskritiske, men det er minst like viktig å fronte livssynet positivt. Det er viktig med en balansegang, og det synes jeg vi har blitt flinkere på i seinere år. Vi viser at vi har respekt for andre. Jeg tenker at vi er et livssynssamfunn og ikke en religionskritisk organisasjon, men jeg er klar over at mange andre synes vi skal være mer religionskritiske. ♦

Kjersti Ø. Brataas (51)

Yrke:

Partner i revisjonsselskap, er statsautorisert revisor

Antall år aktiv:
20

Hva i forbundet:

Økonomileder i Hovedstyret, tidligere: økonomifondsmedlem, fylkestyremedlem, Landsmøtedirigent

– Nå skal vi løfte i flokk for større bredde og gjennomslagskraft i formidlingen av humanismen, oppfordrer Åse Kleveland.

– 300 000 tror de er medlem, nå vil vi få dem med

T Kirsti Bergh

F Tom Henning Bratlie

Human-Etisk Forbunds befolkningsundersøkelse viser at 300 000 *tror* de er medlemmer i organisasjonen, og at hele 700 000 sympatiserer med det humanistiske livssynet, mens bare 80 000 faktisk er medlem. Til høsten lanserer forbundet en vervekampanje for å nå både de som tror de er medlemmer, men ikke er det, og de som gir uttrykk for at de deler det humanistiske livssynet.

– Det er utrolig flott å få dokumentert hvor mange mennesker som grunnleggende sett føler seg knyttet til humanistiske verdier. Tenk hvilket medlemspotensiale!, sier styreleder Åse Kleveland.

– Jeg våger å tro at mange av de uorganiserte humanistene kan ønske seg en sterkere tilknytning til et humanistisk fellesskap. Med årets vervekampanje skal vi strekke ut hånden og fortelle hva verdens største humanistorganisasjon står for, og hva vi kan tilby våre medlemmer.

– Årets kampanje vil fokusere på det humanistiske livssyn og humanistiske verdier.

– Human-Etisk Forbund har mange roller å spille. Når det handler om tros- og livssynspolitik er det ofte kamporganisasjonen som er mest synlig. Like

viktig er det å fortelle hva vi selv står for, gjerne med humor og spenst, sier Kleveland.

VERVEKAMPANJEN, som er vedtatt av Human-Etisk Forbunds landsmøte, kommer til å foregå parallelt med den landsomfattende Humanistiske uke – som skal arrangeres i uke 38 eller 39.

– Noen fylkeslag har vært pionerer. De har utviklet sine humanistuker over tid med ulike kulturarrangement, debattmøter, seminar, standsaktiviteter og utstillinger. De har mange spennende programideer som kan inspirere andre lag. Den nasjonale satsningen skal støtte opp om aktivitetene lokalt, og synliggjøre Humanistuken som nasjonalt fenomen. Vi ønsker å samle medlemmer - og ennå ikke medlemmer - til opplevelser med kulturelle, filosofiske og vitenskapelige innslag.

Hva Humanistisk uke blir i de ulike lag og fylker, er helt opp til de enkelte, men det ser ut til å bli i hvert fall 50 lokale arrangement. Bare fantasien (og noen praktiske begrensninger) setter grenser.

KLEVLAND HÅPER AT mange medlemmer, har lyst til å delta i den landsomfattende dugnaden som Humanistisk uke og vervekampanjen vil bli.

– For å nå ut til mange, og gjøre Humanistuken kjent på landsbasis, skal vi produsere et kulturelt program, som i første omgang skal presenteres

01 Under fjorårets Humanistiske uke i Akershus ble det arrangert kurs for konfirmantforeldre.

02 De fikk en smakebit på hva barna deres skulle gjennom på kurs. Kanskje du har forslag til andre gode programposter?

i noen av landets største byer. Årets Humanistprisvinner Dag O. Hessen vil delta i høstens program, og vår festforestilling i februar om Darwin og musikken, er en stor inspirasjon, sier Åse Kleveland.

Selv om Kleveland gir seg som styreleder etter årets landsmøte, vil hun være med og å skape spennende tilbud i krysningspunktet mellom kultur, vitenskap, filosofi og humanisme. Hun vil bidra i programarbeidet så vel som på scenen ved høstens Humanistuke.

Vervekampanjens tema og materiell blir presentert på HEFs landsmøte som begynner 31. mai. ♦

Vil du være med på å arrangere Humanistisk uke i ditt lokal- eller fylkeslag? Meld deg til ditt fylkeskontor. Se human.no for mer informasjon.

Les mer om HEFs befolkningsundersøkelse på Fritanke.no (8978)

01

02

– Det var så deilig å få et sted hvor du kunne finne deg selv gjennom å se utover!, sier Nila Rasanayagam om konfirmasjonstiden. Også noen minoritetsbarn velger Humanistisk konfirmasjon.

Å FINNE SEG SELV VED Å SE UTOVER

T Kirsti Bergh

F Christian Roth Christensen

– Det var en fantastisk seremoni og en fantastisk tale – jeg ble rørt!

– Haha, tante, du gråter av alt!

Nila Rasanayagam (19) smiler overbærende til sin tante Stella Sathananthan hjemme i stua på Lørenskog, der Fri tanke er på besøk, og vi blar i fotoalbumet fra Nilas konfirmasjonsdag for fem år siden. Som konfirmant stråler Nila i en nydelig kjole på bildene fra kulturhuset i Lillestrøm, sammen med foreldre, søsken, onkler og tanter og søskenbarn – og bestemødre. Nilas tante Stella Sathananthan forteller om hvor utrolig flott hun syntes konfirmasjonsseremonien var. Nilas seremoni, men ikke minst også seremoniene da

hennes egne sønner Kausyken (17) og Nivethan (16) ble confirmerte for tre og ett år siden.

BRØDRENE FRA STOVNER i Oslo og kusinen fra Lørenskog i Akershus er med sin tamilske bakgrunn del av en ny tendens. I Oslo og de innvandrertrerte områdene rundt er nemlig antall konfirmanter med annen bakgrunn enn den tradisjonelle norske økende. Flere kursledere kan fortelle om ungdommer med innvandrer- og annen religiøs bakgrunn. Er Humanistisk konfirmasjon også aktuelt for minoritetsungdom som ikke har eller har andre tradisjoner for «ungdomsmarkeringer»? Hva gjorde at de meldte seg på?

– Det kom et brev i posten, og det virket interessant, forteller Kausyken.

– Jeg syntes det virket interessant å lære mer om etikk og regler i livet.

Da hadde han allerede vært med på konfirmasjonsfesten til Nila, som hadde fortalt om kurset underveis. Hun ble oppmerksom på tilbudet gjennom samtaler i venninnegjengen sin, og ved at hun som korpsmedlem var med og

spilte under konfirmasjonsseremoniene til sine medmusikanter.

– Jeg gjorde meg tidlig opp en mening om hvor jeg stod i forhold til religion. Jeg var veldig glad for at det humanistiske alternativet fantes, jeg valgte det ut fra hva som passet meg personlig.

– *Hva tenkte foreldrene dine om det?*

– Vi tilhører forskjellige religioner, men har ikke vært så opptatt av det religiøse, forteller mor Malarvili Sugumaran. Hun er hindu og mannen hennes er katolikk; de har latt barna velge selv. Stella, som er søster til Malarvilis mann og selv katolikk, nikker.

– Jeg er veldig glad for at de gikk på det kurset. De lærte en del viktige ting, mener hun.

NILA ER DEN SOM I STØRST GRAD fører ordet.

– Dette kommer til å høres skikkelig lite opplyst ut, men jeg syntes det var veldig bra og *mye* mer enn jeg forventet. Som femtenåring er man opptatt av «hva er jeg, hvem er jeg», det å finne seg selv og tenke innover. Det var så ►

01 Nila Rasanayagam (19) og Kausyken Sathananthan (17) har gjort et litt uvanlig valg for ungdom med tamilsk bakgrunn.

- deilig å få et sted hvor du kunne finne deg selv gjennom å se utover!, sier Nila.

DET OPPLEVDE HUN at Humanistisk konfirmasjon var, med sitt fokus på humanistisk etikk, menneskerettigheter og problemstillinger unge står overfor i overgangen mellom barndom og voksenliv.

Hun holder fram Camp Refugee som et høydepunkt.

– Vi tilbrakte tjuefire timer som flyktninger, og opplevde prosessen fra flukt til asylsøking og fikk innblikk i hvordan det var. Det blir jo aldri det samme, men vi fikk et innblikk. Og det var dette med å se utover og ikke bare innover, som jeg likte så godt.

Kausyken holder fram møtet med en politimann og den ikke-moralistiske diskusjonen om rus og etikk som noe av det som gjorde spesielt inntrykk i kurset.

TAMILSK KULTUR HAR INGEN tradisjon som ligner på konfirmasjon. De fleste tamiler i Norge er hinduer, og en hinduistisk tradisjon er «pubertetsseremonien», som gjennomføres når jentene har fått sin første menstruasjon. Noe tilsvarende finnes ikke for gutter. Nila takket nei til å ha en slik seremoni. Mødrene er heller ikke veldig begeistret for seremonien:

– Sånn personlig synes jeg ikke det er noe å feire. Det er noe fysisk alle jenter kommer til å oppleve. Kanskje vi hadde gjort det i hjemlandet, men nå har vi vært her i tjue år.

– *Hvordan opplever dere at andre tamiler ser på konfirmasjon?*

– For litt mer religiøse tamiler framstår det som en annen religions feiring.

Mange mener «det er bare norske som gjør det», sier Nila.

– De fleste vet ikke hva konfirmasjon er, poengterer Stella.

– Vi har diskutert med andre, som tror at konfirmasjon er det samme som pubertetsseremoni. Vi må forklare at

det er feil. Jeg tror at hvis de unge selv hadde visst hva det gikk ut på, ville flere ønske å delta. Jeg skulle ønske at det var mer informasjon om konfirmasjon på ungdomsskolen. Særlig i Oslo der det er mange innvandrere, mener Stella.

– Ja, mer informasjon enn bare en brosjyre i posten. Da tror jeg også flere tamilske jenter vil velge det, framfor å ha pubertetsseremoni, legger Nila til.

– *Vil dere si at det oppleves det som noe som gjør en «mer norsk»?*

– Litt, svarer Nila.

– Ja, sier Kausyken.

Mødrene nikker.

– Hvis du sier at du har konfirmert deg til noen som ikke har tenkt på det som aktuelt i det hele tatt, så --

Kausyken avbryter kusinen:

– De blir sjokka.

– I hvert fall får du en slags plakett på deg, der – hvis du skal tenke i forhold til hvor tamilsk du er – så blir du plassert litt over halvveis, ikke sant, smiler hun.

BÅDE NILA OG KAUSYKEN har opplevd at det var utfordrende ikke å ha en entydig religiøskulturell identitet, men tilhørighet til to religioner.

Jeg syntes det virket interessant å lære mer om etikk og regler i livet.

– Hvis du svarer «vet ikke» synes folk det er veldig rart, sier han.

– Ja, og de forventer at du skal være det samme som foreldrene dine.

For Nila gjorde Humanistisk konfirmasjon at hun nå kaller seg humanist.

– Da jeg lærte om humanismen og det å sette menneske i sentrum, at uansett hva som skjer har mennesket ansvaret. Vi tar også ansvaret for konsekvensene – både forferdelige ting og fantastiske ting. Det appellerte mer enn de religiøse svarene. Og på den måten fikk jeg stilnet spørsmålene om hvem jeg var og hvilken av mine foreldres religioner jeg tilhørte.

De opplevde ikke at det var særlig forskjell på dem og de «vanlige» konfirmantene. Bortsett fra at det var tydelig at for de andre hadde konfirmasjon vært et tema lengre tid i forkant. ►

01 Stella, Nila, Kausyken og Malarvili ser i albumet fra Nilas konfirmasjon. Det var to selskap, ett for familien og ett stort tamilsk selskap seinere, med med masse slekt og kjente, med dans, underholdning og taler. Nila forteller leende at det var mange i det selskapet hun ikke kjente.

02 Storfamilien samlet etter Nilas konfirmasjonsseremoni i Lillestrøm kulturhus i 2008. Samme dag holdt de et mindre selskap med den nærmeste familien – Nilas ene bestemor hadde kommet helt fra Sri Lanka for å være tilstede.

01

02

FLERE FLERKULTURELLE KONFIRMANTER

➡ – Vi er sikre på at tallet er økende, men vi har ikke statistikk på dette. Vi registrer jo med god grunn ikke etnisk eller kulturell tilhørighet, sier konfirmasjonsansvarlig i Human-Etisk Forbund (HEF), Inger-Johanne Slaatta.

Hun synes det er spennende at ungdommer med ulik livssynsmessig og kulturell bakgrunn velger HEFs åpne tilbud.

– Barn skal få reflektere fritt og ta sine valg. Det er formulert i vårt mål med konfirmasjonen, at det er innsikt, refleksjon, bevissthet og ansvar som er vektlagt, blant annet. Slike begreper er ikke kun humanistiske, de er allmenne. Derfor rimer det at både konfirmanter, foresatte og kursledere oppfatter at konfirmasjonen vektlegger viktige allmennmenneskelige verdier, sier hun.

– Alle er velkomne på våre premisser – til et sekulært, humanistisk tilbud der de kan bevisstgjøre seg. Humanistisk konfirmasjon tar ikke avstand fra religion, den er på et humanistisk og tolerant grunnlag.

Den livssynsmessige myndighetsalder i Norge er 15 år, og dette er i tråd med HEFs prinsipielle syn om at livssyn er noe barn skal finne ut av selv. Derfor opererer HEF heller ikke med barnemedlemskap, og deltagelse i Humanistisk konfirmasjon medfører ikke automatisk medlemskap. Forbundet vektlegger heller ikke konfirmantenes – eller foreldrenes – eventuelle livssynstilknytning.

Slaatta understreker at HEF ikke har automatisk tilgang i skolen, men alle 14-åringene får informasjon i posten. Hun mener likevel HEF skal være forsiktig med å gi inntrykk av at det er et «must» å konfirmere seg i Norge.

– Å legge ut mer målrettet informasjon på vår hjemmeside under konfirmasjon bør vi gjøre, sier Slaatta, som oppfordrer medlemmer i lokalsamfunnene til å bidra med å spre informasjon og formidle ideer til hvordan informere bedre. ♦

01

02

- For dem var det mer en familiegreie. Jeg følte at jeg gjorde et mer selvstendig valg enn andre der, sier Nila.

– Passer Humanistisk konfirmasjon for minoritetsungdom generelt?

– Ja, svarer Nila.

– Og jeg tenker at det er et veldig greit sted hvis du har familie som du ikke kan snakke med tabubelagte tema om, som identitetsspørsmål og spørsmål om seksualitet.

Selve konfirmasjonsseremoniene er noe de alle, men særlig mødrene, framholder som flotte opplevelser.

– Det er mange som tror at humanistisk konfirmasjon er for de som *ikke* er kristne. Jeg føler at det passer for alle, for det er mer åpen, for alle. Jeg synes hele kurset, seremonien og alt – det ligger inni den sangen «Din tanke er fri». Det er liksom det alt handler om, sier Nila.

– Yngstedatteren min tror at siden jeg er katolikk vil jeg kanskje at hun skal velge kristen konfirmasjon. Men jeg håper at hun også velger humanistisk konfirmasjon, smiler Stella.

DET ER IKKE BARE flere konfirmanter med utenlandsk bakgrunn. Også blant kurslederne er det blitt større mangfold. Blant dem finner vi Mahammed Rah (29) og Mehtab Palani (27). Ekteparet med kurdisk og muslimsk bakgrunn, kaller seg humanister, og i tillegg til en hektisk hverdag som små-

01-02 Kausyken og familien utenfor Oslo rådhus etter hans konfirmasjonsseremoni i 2010. Kausyken syntes talen under seremonien var nyttig, og at det var spennende å møte andre konfirmanter.

barnsforeldre, har de altså vært kursledere for Humanistisk konfirmasjon for andre gang denne våren.

– Kollegaen min Kaja Lorentzen, som er konfirmasjonsansvarlig i Nedre Romerike lokallag, fortalte om Humanistisk konfirmasjon og mente jeg ville passe med min bakgrunn og pedagogiske utdanning, forteller Mehtab.

Hun ble nysgjerrig og fikk lyst til å prøve seg da hun lærte mer. Mahammed fattet også interesse.

De fleste av deres konfirmanter på Nedre Romerike Rælingen er ungdommer med norsk bakgrunn, men de har også merket at det kommer konfirmanter med annen bakgrunn. Mehtab og Mahammad kom selv til Norge som henholdsvis 12- og 16-åring. Naturlig nok har ingen av dem selv vært konfirmanter på noe vis.

DET Å VÆRE KURSLEDER med minoritetsbakgrunn har ikke vært noe problem.

– Jeg føler meg veldig godt mottatt. Jeg tror ungdommene er godt vant til minoriteter på skolen og ellers.

– Jeg opplevde ikke at noen tok det opp i forrige kurs. Men i år fikk jeg et overraskende spørsmål, forteller Mehtab. En av konfirmantene lurte på hvilken religion hun tilhørte, siden hun ikke var norsk.

– «Hva tror du da?» spurte jeg. «Nei, vet ikke, kanskje du er muslim», svarte han. «Nei, jeg er humanetiker jeg

Jeg tror at hvis de unge selv hadde visst hva det gikk ut på, ville flere ønske å delta.

også.» «Åh, det skulle jeg ha visst, du er jo kursleder!» utbrøt gutten da, ler Mehtab.

Bakgrunnen sin ser hun på som en ressurs.

– Jeg føler at jeg har bredere kompetanse på det området enn kanskje andre kursledere, og der har jeg noe jeg kan lære bort til

konfirmantene mine. Det handler om synet på andre mennesker, i forhold til menneskerettigheter og flyktningproblematikk, og i forhold til identitet og det å være minoritet selv. Jeg føler at det treffer meg personlig, fordi jeg har opplevd det på kroppen og kan gi en mer subjektiv opplæring.

MAHAMMED ER ENIG i at flyktningerfaringen er noe som er spesielt for dem. Dessuten trekker han fram at de kan bidra til å venne folk til å overvinne fordommene sine.

– Våre konfirmanter må jobbe mer med fordommene sine. Når de seinere hører en person heter Mahammed, vil de kunne si at «vi hadde en kursleder som het Mahammed og han var humanist». Altså ikke alle Mahammed'er er muslimer. Det navnet har jo fått et merke, men nå får det et tillegg. Samtidig som de venner seg til et mer flerkulturelt samfunn.

Likevel blir konfirmantene kanskje litt mer vare.

– Når jeg tar opp temaet fordommer på kursene mine, og jeg har skrevet «muslimer» eller «minoriteter» på ►

01

- lappen, har jeg følt at konfirmentene er mer forsiktige med hva de sier.

BAKGRUNNEN DERES GJØR at de er mer opptatt av enkelte temaer. Mehtabs far er en mullah – en islamsk skriftlærd – som har gitt sine barn frihet til å gjøre egne erfaringer og ta egne valg. Hun holder fram det å lære å være et godt medmenneske uavhengig av å ha religion og samtidig ha respekt for at andre velger annerledes, som viktig. Mahammed var derimot som helt ung en nærmest islamistisk fundamentalist. Som kursleder er han særlig opptatt av kritisk tenkning, fordi det var andres – og etter hvert egne – kritiske spørsmål som sendte ham ut på en livssynsreise, og som etter hvert førte ham til et humanistisk ståsted.

– Hadde det ikke vært for de kritiske spørsmålene, de åpne spørsmålene – ville jeg ikke ha endret meg.

MEHTAB HAR TRO PÅ Humanistisk konfirmasjon som et tilbud til minori-

tetsungdom, også barn av muslimer.

– Jeg synes det er en veldig fin tanke. Jeg har en bror som er fjorten, som jeg vil konfirmere humanistisk, sier Mehtab.

Og understreker at det er fordi han vil det, selvsagt. Hennes muslimske familie, som hun har forklart grundig hva Humanistisk konfirmasjon går ut på, er positivt innstilt.

– *Har konfirmasjonskursene også en integrasjonseffekt?*

– Det har det, ikke bare for innvandrere, men også for andre ungdommer. Målet er at man skal bli deltager i samfunnet, og det gjelder jo en muslimsk ungdom også. Jeg mener at respekt for andre er en av de viktige verdiene du lærer på kursene. Mye av det er jo en del av skolepensum – alt fra respekt for mennesker, demokratiet, politisk system – men kursene går kanskje mer inn i det, sier Mahammed.

– Jeg prøver ikke å sette opp et fasisvar, men heller å få dem til å forstå at vi kan ha mange forskjellige svar på

01 Konfirmasjonsansvarlig i Nedre Romerike lokallag, Kaja Lorentzen, synes det er viktig også å rekruttere kursledere med minoritetsbakgrunn, som Mehtab og Mahammed.

samme spørsmål. Det å finne ut hvordan vi skal leve sammen med våre ulike svar, er målet mitt.

FOR Å NÅ MINORITETSUNGDOM mener de at det er viktig å nå ut med informasjon om hva det vil si å konfirmere seg humanistisk. Kanskje er løsningen informasjon på flere språk. Kanskje å åpne for at foreldre som lurer kan være med på en kurskveld og se hva som foregår. Eller ha konfirmasjonskurs for foreldre – slik flere lokallag, blant annet Nedre Romerike, har gjort.

– Når man forstår dybden i kursopplegget, vil man si «Aha dette er det veldig bra at ungdommene våre deltar i», tror Mehtab. ♦

01

Takk for fine år, Humanistisk Ungdom

Våren 2007 ramlet et postkort fra Humanistisk Forbund ned i postkassen min, med invitasjon til sommerleir og stiftelsesmøte for en humanistisk ungdomsorganisasjon. Engasjementet var vekket i konfirmasjonstiden året før, så jeg ble med på leir, selv om jeg ikke kjente noen. Det har jeg aldri angret på. Nå har jeg vært aktiv i HU så lenge det har vært mulig, og den 14. juni er jeg ferdig med to år som leder. Det er både deilig og veldig vemodig på samme tid.

PÅ STÅENDE FOT er det vanskelig å svare på hva mitt beste HU-minne er. Jeg har så mange gode minner, nesten bare gode faktisk. Men leiren i 2007 var nok den største opplevelsen. Følelsen av å dra på en leir hvor man ikke kjenner noen, og deretter å reise hjem etter en fantastisk uke med mange nye erfaringer og nye venner, er noe helt spesielt.

TEMAENE OG FOREDRAGENE husker jeg ikke så mye av, men mange av vennene jeg fikk der, er fremdeles blant mine beste. Da jeg nylig ryddet hjemme hos faren min, fant jeg en t-skjorte fra leiren. På den hadde de jeg ble kjent med den gang skrevet hilsener til meg, og jeg kjente de gode minnene strømme på. De gangene jeg selv har arrangert sommerleir og seminarer, har jeg tenkt på hvor gøy det er å se andre ungdommer få den samme følelsen

01 Helene Kleppstø og styreleder i HEFI, Åse Kleveland, signerer samarbeidsavtalen mellom HEF og HU.

som jeg fikk i 2007. Det har vært en stor del av min motivasjon i travle tider.

HU ER BLITT EN organisasjon mange er veldig glade i, og jeg håper den blir tatt vare på i årene fremover. Det er rørende å høre medlemmer fortelle at HU har hjulpet dem på så mange forskjellige måter. For noen har HU gitt gode venner og ny kunnskap, for andre har det vært med og gjort dem trygge på å være sosiale, på å prate i større forsamlinger, det har gitt mange selvtilit og trygghet og følelsen av å delta i et større fellesskap. Deltaelse i dette fellesskapet har vært avgjørende og viktig for mange unge. Slik håper jeg det vil fortsette.

Det er godt jeg kan være medlem i fire år til. ♦

T Helene Kleppstø, leder i Humanistisk Ungdom

Humanistisk Ungdom

Humanistisk Ungdom avholdt **årsmøte** 21. april, og **ny leder** ble Anders Garbom Backe.

Er du **humanistisk russ**? Få gratis strykemerker med humanistisk symbol fra HU! Send navn og adresse til ungdom@human.no

01 Egypt er en av verdens eldste sivilisasjoner. Pyramidene i Giza er rundt 4500 år gamle. Men det som skjer i gatene til den gamle kulturnasjonen nå for tiden, er ikke alltid like sivilisert.

- 1
- 2
- 3
- 4

Det brenner rundt pyramidene

En av verdens eldste sivilisasjoner er i støpeskjeen, og demokrati kan synes som en fjern drøm. Men religion gjennomsyrrer ikke alt. Som i Norge brukes troen som et middel for å skaffe seg politisk makt. Fri tanke har besøkt Egypt.

01

T Even Gran F Emad Saleh

– Nei, det finnes ikke noe politivold i Egypt. Ingen vilkårlige arrestasjoner, ingen vilkårlig tortur. Det du har hørt er ikke sant. Dette er bare noe mediene dikter opp. De eneste som lager trøbbel er pøbler og kriminelle.

MANNEN FORAN MEG heter Mahmod Ghozlan, og er offisiell talsperson for Det muslimske brorskapet i Egypt. Ifølge Washington Institute er han en av haukene – en av de som ikke gir ved dørene og er hard i klypa. Hadde han sett på meg idet han sa dette, ville han kanskje ha lagt merke til et lite smil som avslørte at jeg ikke helt trodde på han. Litt tidligere på dagen fikk jeg nemlig servert en ganske annen historie. Mer om det senere.

Egypt står fortsatt midt i en revolusjon. Den gamle grunnloven og styresmaktene med Hosni Mubarak i spissen, ble satt til side i februar 2011 etter et folkelig opprør. Sommeren 2012, etter et drøyt år med militærstyre, ble Mohamed Morsi fra Det muslimske brorskapet valgt til president i Egypt, i det første demokratiske valget i landets historie. Dermed skulle man tro at ting burde bli bedre. Men det har det ikke blitt.

Det ble raskt klart at Morsi og brorskapet ikke var interessert i å styre sammen med andre. Selv om de hadde stått sammen i opprøret mot Mubarak, ble sekulære og liberale krefter raskt støtt ut, i likhet med representanter for de kristne kopterne. Sistnevnte gruppe utgjør mellom 4 og 23 prosent av befolkningen (den nøyaktige andelen er omstridt).

I NOVEMBER 2012 prøvde Morsi å gjøre

sine egne beslutninger immune mot kritikk, angivelig for å beskytte landets grunnlovgivende forsamling. Denne forsamlingen ble for øvrig styrt av brorskapet i så stor grad at sekulære og liberale, dommerne og de koptiske representantene har trukket seg i protest.

Jevnlig demonstreres det på Tahrir-plassen og i gatene rundt – mot Det muslimske brorskapet, regjeringen, politiet og militæret. Demonstrasjonene blir ofte voldelige. På Wikipedia anslås det at over 300 har blitt drept i demonstrasjoner etter Mubaraks fall. Langt flere er skadet og arrestert.

MAHMOD GHOZLAN, brorskapets offisielle representant som sitter rett overfor meg, har ikke mye til overs for de som fortsetter å protestere mot regimet. Han mener det meste er i orden. Politiet og militæret, som under Mubarak arresterte, torturerte og drepte, har

F Corbis/Scanpix

02

03

sluttet med det nå. Brorskapet har kontroll.

– Revolusjonen startet 25. januar 2011 og sluttet den 11. februar 2011. Etter en kort overgangsperiode med militært styre ble det valgt et nytt parlament og president. Over 30 millioner egyptere stemte, både menn og kvinner. Siden det store flertallet i Egypt er muslimer og slutter seg til verdigrunnlaget i islam, støtter også styresmaktene dette. Det er ikke brorskapet som presser gjennom dette. Det store flertallet av folket vil ha islamsk styre, sier Ghozlan.

Han mener at det største problemet for stabiliteten i Egypt er de som ikke aksepterer demokratiets spilleregler, og kommer med harde utfall og anklager mot sine motstandere.

– De leier inn kriminelle borger-

Nei, det finnes ikke noe politivold i Egypt.

å skremme turister. Resultatet er at økonomien rammes, folk mister levebrødet og tryggheten. Men dette synes opprørerne er bra fordi det skaper grunnlaget for en revolusjon av de sultne, sier han.

GHOZLAN LEGGER TIL at da brorskapet og folket veltet Mubarak, var demonstrasjonene fredelige, mens det var politiet som stod for volden. Nå står imidlertid politiet helt stille og ser på, mens det er de kriminelle som bruker vold, mener han.

– Politiet beskytter seg bare, og det eneste de bruker er tåregass. I medi-

vernsgrupper (såkalte «baltageya») for å ødelegge, stifte branner og drepe. De ødelegger veier, metroen og jernbanen. Hoteller har blitt angrepet for

01 Fri tanke venter på Mahmod Ghozlan i hovedkvarteret til Det muslimske brorskapet i Kairo.

02-03 – Nå står politiet helt stille og ser på, mens kriminelle demonstranter bruker vold, hevder Mahmod Ghozlan fra Det muslimske brorskapet (t.h.) - Løgn! sier nærmest alle Fri tanke snakker med.

ene kan vi lese at det er politiet som angriper, men det er ikke sant. Det er medialøgn. Sannheten er at det var unntakstilstand under Mubaraks regime. Nå har vi fjernet unntakslovgevingen. Det er ikke lenger tillatt å arrestere noen uten aktors tillatelse. Det skjer ikke lenger at politiet angriper hus etter midnatt. Tortur i politilokaler for å få ut tilståelser, eller for å skremme, er noe som ikke skjer lenger. Vi har kontroll, men det er problemer på gata. Kriminelle demonstranter og ►

► bråkmakere ødelegger, gjentar han.

TILBAKE PÅ GATA, utenfor hovedkvarteret til Det muslimske brorskapet i Kairo, er mine følgesvenner Tarek og Emad fortvilte.

– De er jo ikke bare diktatorer – de er elendige diktatorer! Hadde han vært smart, ville han ha innrømmet at de har problemer med politibrutalitet og vilkårlig tortur, men at de fordømmer det og jobber med saken. Isteden blånekter han og legger all skyld på andre. Jeg vet ikke om han tror på sine egne løgner, eller om han lyver bevisst, sukker Tarek oppgitt.

Vi har kjent hverandre lenge, Tarek Ali Yousef og jeg. Helt siden starten på 90-tallet da vi studerte sammen i Trondheim. Senere, i 2003 og 2004, var vi representanter i Trondheim bystyre sammen. Tarek har norsk mor og egyptisk far. Han har vokst opp i Kairo, men flyttet til Norge som 16-åring for å gå videregående og studere. Han bor og jobber fortsatt i Trondheim, men har de siste årene vært lange perioder i Kairo for å engasjere seg i de politiske omveltningene i hjemlandet. Lommekjent i Kairo som han er, og med sitt flytende norsk, engelsk og arabisk, er han den perfekte tolk, guide og døråpner når Fri tanke reiser ned for å komme under huden på hva som egentlig skjer i Egypt.

FOTOGRAFEN VI HAR leid inn, Emad Saleh, har også sterke meninger om revolusjonen, og brorskapets maktoverta-

Det er ikke religionen som er hovedpoenget for dem.

kelse. Han er en av dem som har fått snudd livet opp ned av revolusjonen. Før Mubaraks fall var Emad en sterkt konservativ muslim i den misjonerende salafistbevegelsen Tablighi Jamaat.

Men hendelsene på Tahrir-plassen forandret livet hans.

– Revolusjonen fikk meg til å forstå at den eneste veien til et godt samfunn er at staten ikke diskriminerer mellom grupper. Alle må ha ytringsfrihet, og vi må tolerere at andre har syn som vi synes er provoserende. I det konservative salafistmiljøet jeg var med i før, var det ikke lov til å tenke selv. Du skulle bare adlyde. Revolusjonen fikk meg til å forstå at dette er oppskriften på et undertrykkende og menneskefiendtlig samfunn, sier Emad.

BESØKET HOS BRORSKAPET opprører ham også.

– Brorskapet er politikere som bruker religion. Det er ikke religionen som er hovedpoenget for dem. De bruker den for å få makt. Islam er et verdisystem. Det handler om personlig utvikling og kontakten med Gud. Islamistene gjør islam uren. Dette er brorskapets og salafistenes mest grunnleggende synd, sier han i taxien tilbake.

Basma Zahran forteller en ganske annen historie enn brorskapets talsmann. Hun jobber for menneskerettighetsorganisasjonen El Nadim. Målet er å få arresterte demonstranter ut av klørne på politiet og militæret. For

det er ikke slik at politiet og militæret er under kontroll selv om Mubarak er borte. Så godt som alle jeg snakker med slår klart fast at disse to instansene i stor grad fungerer som en stat i staten.

– Politifolk og militærsoldater er unge gutter med lav eller ingen utdanning som blir tildelt uniform og myndighet, som de utøver omtrent som det passer dem selv. Da blir resultatet brutalt. Og i den nye grunnloven har militæret greid å sikre seg en spesiell uavhengighet fra staten, noe de opposisjonelle selvsagt liker svært dårlig, forteller Tarek.

MENNESKERETTIGHETSADVOKAT Basma Zahran tegner et dystert bilde av politiet og militæret.

– Når de arresterte kommer inn til stasjonen blir de gjerne møtt med noe vi har begynt å kalle «mottakelsesfesten». Da må de arresterte gå spissrotgang mellom politifolk eller militære som slår dem med stokker. De slår overalt. Hardt. Hode, hals, skuldre, i skrittet, over alt. Det er flere som dør av dette. Andre blir sterkt skadet. Folk blir vilkårlig arrestert og tauet inn, enten i forbindelse med en demonstrasjon eller når de bare går på gata. Familien får ingen beskjed. Folk bare ►

01 Basma Zahran snakker ikke engelsk. Norsk-egyptiske Tarek Ali Yousef (t.h.) oversetter fra arabisk til norsk.

02 – Slik ble Mina Daniel skutt. Det var en skarpskytter som stod i et vindu og skjøt nedover mot gata, demonstrerer Basma Zahran.

01

02

01

01 Femten personer ble drept under Maspero-massakren fordi militærkjøretøyer kjørte i høy fart rett inn i menneskemengden.

- forsvinner. Trolig blir de fleste drept og torturert ihjel inne på politistasjonen uten at noen får beskjed, forteller Basma Zahran.
 - Er de som blir arrestert alltid uskyldige?
 - Det er stort sett ingen logisk grunn til at folk blir arrestert. Når vi går inn i sakene, ser vi at de blir siktet for er ulogisk. Det er ikke beskyldninger om ulovligheter som settes fram. Tiltalene og påstandene er absurde. Ett eksempel er arrestasjonene etter demonstrasjonene på Mohammed Mahmoud-gata i november 2011 der over 40 døde. Her påstod politiet at samme politimann hadde kjørt to biler, samtidig som han også var på politistasjonen og på en skole. Når vi påpeker absurditetene deres, trekker de på skuldrene.
 - Hva tror du er hensikten med alt dette?
 - For å knekke opposisjonen, slik at færre tør å engasjere seg. Politiet og militæret torturerer ikke folk for å få informasjon ut av dem. Det er ren trakassering for å skremme.

BASMA ZAHARAN FORTELLER AT hensikten med å gå inn i disse sakene som advokat ikke nødvendigvis er å vinne gjennom i retten. Det militære og politiet har sine folk på alle sider av bordet, så det er vanskelig. Men når man går inn som advokat oppnår man ofte å få frigitt folk uten rettssak, fordi politiet ikke ønsker en lang juridisk prosess.

Zahran forteller en historie om en arrestert som var blitt så grovt torturert under forhørene, at han døde av skadene i selve rettsbygningen, rett før saken hans skulle opp. Det ►

F Corbis/Scanpix

F Corbis/Scanpix

Dette er det verste og mest urettferdige jeg har vært med.

► var mange tilstede, og det ble umulig for påtalemakten å holde det hemmelig. Oppmerksomheten og de sterke protestene fra advokatene som var til stede, førte til at de andre siktede, som også var grovt mishandlet, ble tatt med til sykehus og behandlet.

– Mange hadde beinbrudd, og store indre skader. Vi advokater streiket inntil alle ble sendt til sykehus. Resultatet ble at mange ble frigitt, samt at de fikk den medisinske hjelpen de hadde behov for.

HUN FORTELLER AT POLITIET og militæret også er kjent for å leie inn Egypts beryktede borgervernspøbler, Baltageya, for å skape kaos i demonstrasjoner. Hun sier også at det er mye som tyder på at representanter for Det muslimske brorskapet har vært med og utøvd vold mot arresterte demonstranter.

– Over 20 personer har dødd inne i politistasjonen bare de siste ukene etter demonstrasjonene den 25. januar i år. Og det er bare de vi vet om. Mange er forsvunnet og det er store mørketall, forteller Zahran.

01-02 Maspero-massakren ble utløst av kristne koptere som demonstrerte mot rivingen av en kirke i sør-Egypt. Demonstrasjonen utartet til et blodig slag etter at en statlig tv-kanal annonserte at folk måtte komme ned til området rundt Tahrir-plassen for å beskytte militæret mot «voldelige koptere».

– Hva er det verste du har jobbet med så langt?

– Det må være Maspero-massakren den 9. oktober 2011. Koptere demonstrerte fredelig mot rivingen av en kirke i sør-Egypt. Militæ-

ret angrep dem, og kort tid etterpå gikk det ut en melding på en statlig tv-kanal om at folk måtte komme for å «beskytte militæret mot de voldelige kopterne». Mange bet på, og dermed greide myndighetene å sette folkegrupper opp mot hverandre. Femten personer ble drept da militærkjæretøyer kjørte i stor fart rett inn i folkemengden, samt at en del enkeltpersoner ble skutt av skarpskyttere, som Mina Daniel. Han var en koptisk revolusjonær som nøt stor respekt. Mange mener Maspero-massakren ble dratt i gang kun for å bli kvitt Mina Daniel. Rettmedisineren sa at han hadde blitt skutt på nært hold.

Zahran forteller at Maspero-massakren har fått lite rettslig etterspill. Tre av soldatene som kjørte biler rett i folkemengden ble tiltalt for drap, men fikk bare tre års fengsel, mens det ikke ble noen rettssak mot skarpskytterne.

– Dette er det verste og mest urettferdige jeg har vært med på så langt i min karriere som advokat. Det var militæret som drepte, etterforsket og dømte. I slike rettssaker er det veldig lite vi advokater kan gjøre. Militæret hadde bestemt seg for hva resultatet skulle bli, sier hun.

– Ble de angrepet fordi de var koptere eller fordi de var opposisjonelle?

DEN ARABISKE VÅREN

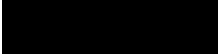

► **Den arabiske våren er et vidt-rekkende opprør i den arabiske verden mot autoritære styresmakter. Opprøret startet i Tunisia vinteren 2010-2011.**

Opprøret i Tunisia skapte sjokkbølger i den arabiske verden og inspirerte straks opprørsbevegelser i andre arabiske land. Årsaken til at det spredte seg, hevdes å være den utbredte fattigdommen, arbeidsledigheten og politiske undertrykkelsen i de fleste arabiske land.

Sosiale medier er trolig også en medvirkende årsak til at det spredte seg så fort. Når alle kan tvitre, filme og legge ut ting som skjer på nettet, mens det skjer, er det ikke lenger like enkelt for gamle diktatorer å holde på makten.

Den arabiske våren har så langt ført til revolusjoner i Tunisia, Libya, Egypt og Yemen. I Syria har et vidt-rekkende opprør så langt blitt slått tilbake av regimet til den autoritære presidenten Bashar al-Assad. ♦

► – Dette var et angrep på det egyptiske folket. Koptere og muslimer står sammen i dette. Men denne alliansen er farlig for militæret og styresmaktene, så de prøver å spille på den religiøse todelingen for å splitte folk, og det greide de dessverre til en viss grad under Maspero. De bruker religion, den veldige følsomheten som ligger der, for å oppildne folk. Det var mange muslimer med på Maspero-demonstrasjonen. Likevel gikk militæret ut og sa at det var «voldelige kristne» som angrep hæren. Det er en stor løgn. Det var militæret som angrep. Demonstrasjonene var fredelige, sier hun.

VI DRAR UT TIL EN AV Kairos forsteder for å besøke søsteren til Mina Daniel – den koptiske opprørslederen som Basma Zahran fortalte om. Rundt om i Kairo kan man se bilder og tegninger av Mina Daniel på veggene. Da han ble drept var han bare 20 år gammel. At han had-

de en viss likhet med Che Guevara, spesielt på bildet som ble tatt av ham rett etter at han hadde blitt skutt, er noe tilhengerne hans spiller på for å høyne hans mytiske status.

Denne legende-statusen har til en viss grad smittet over på søsteren, Mary Daniel. Hun er i dag en betydelig figur i motstanden mot styresmaktene, politiet og militæret. Når hun møter opp på demonstrasjoner, trenger hun ikke si noe. Bare det faktum at hun er tilstede, skaper en helt spesiell stemning, forteller Tarek og Emad.

VI MØTER MARY DANIEL i hennes egen stue. Det var i denne leiligheten også broren bodde før han ble skutt. Veg-

De bruker religion, den veldige følsomheten som ligger der, for å oppildne folk.

gene er dominert av bilder av broren, bilder av Jesus og slagord på arabisk. Mary Daniel er liten og sped og snakker med lav stemme. På fanget har hun hunden Sushi, som tilhørte den drepte broren.

– Jeg tror det var militærpolitiet som angrep oss. Både Mina, søsteren vår Shiri og jeg var der. Jeg vet ikke hvorfor de angrep oss. Jeg tror nesten det var noe som var planlagt fra starten av, for å ramme oss og bli kvitt Mina. Det kan virke som det var en slags avtale mellom brorskapet og militæret. Det var en internasjonalt forbudt dumdom-kule som ble brukt. En slik som eksploderer når den trefter. Kula gikk inn i skulderen og fortsatte ned gjennom kroppen. Den som

skjøt må ha stått i ett vindu over gata og skutt nedover, sier hun lavmælt.

ETTER DRAPET PÅ BROREN har Mary blitt leder for det som kalles Mina Daniel-bevegelsen. De kjemper for et Egypt uten undertrykking, fattigdom og diskriminering. De stiller opp på alle viktige demonstrasjoner med et stort bilde av Mina. Da skjønner alle hva det dreier seg om. Alle kjenner historien.

– De to viktigste martyrene i den egyptiske revolusjonen er Sheikh Emad Effat og Mina Daniel. En muslim og en kopter. Det viser at vi står sammen. Sheikh Emad Effat skrev en hyllest til Mina etter Maspero. Så ble han selv drept to måneder senere. Det er noe rart som binder dem sammen. Smilet deres og det brennende engasjementet for landet, for de fattige. Dette inspirerer oss andre til å føre kampen videre for et bedre og mer likestilt Egypt, sier hun.

Hun understreker at det ikke er noen konflikter mellom muslimer og kopterne. Dette er noe myndighetene og brorskapet spiller på for å splitte folk.

– Det var mange muslimer som demonstrerte sammen med oss under Maspero. Det var også muslimer blant de som ble skadet og drept. Men det har blitt lagt lokk på. Jeg vet det er en del fundamentalistiske kristne i andre land som sier at dette var en angrep på kristne egyptere, men det var det ikke. Dette var et angrep på folket.

– Hvilken rolle spiller religion i den konflikten vi ser i Egypt i dag?

– Jeg tror mange i Vesten overdri- ver rollen religionen spiller. Religion er viktig for de mange som ikke har noen utdanning. Overfor dem kan man bruke religion, og religiøse motsetninger, for å mobilisere. Og det skjer dessverre. De sterkeste våpnene som brukes mot folket er fattigdom

01 Koptiske Mary Daniel har blitt et ikon for opprørsbevegelsen i Egypt.

02 Ansiktet til Mina Daniel kan sees på veggmalerier over hele Kairo. Her fra den blodige Mohammed Mahmoud-gata rett ved Tahrir-plassen. (foto: Even Gran)

03-04 Minnebilder i Mary Daniels leilighet. Broren sammenlignes både med Jesus og Che Cuevara.

og uvitenhet. Hadde vi hatt en mett og mer utdannet befolkning hadde det ikke vært så enkelt å sette folk opp mot hverandre etter religiøse skillelinjer, sier hun.

TILBAKE PÅ menneskerettighetssenteret El Nadim, etter en lang tur tilbake til Kairos sentrale bydeler på byens vel- fungerende metrosystem, møter vi en annen kopter – advokaten Michael ►

► Raouf. Han mener maktbruken mot koptere og andre samfunnsgrupper først og fremst handler om å spre frykt slik at folk holder seg hjemme.

– Vi har sett det samme mange ganger, og det var det som skjedde under Maspero-massakren også. Militæret aksjonerer mot grupper for å skremme dem fra å delta i videre opptøyer. Denne gangen var det kopteres tur, som fram til da hadde vært ganske rolige.

– Vil du si at koptere som deg er undertrykt i Egypt?

– Selvsagt er vi en marginalisert gruppe. Folk med koptisk bakgrunn sliter for eksempel med å få jobb. Etter at brorskapet overtok har vi sett en skjerping av retorikken mot koptere. Under de siste demonstrasjonene foran presidentpalasset, ble det sagt at rundt 60 prosent av demonstrantene var koptere. Det er absurd. Men dette kom fra en veldig viktig person i brorskapet. Det er bare tull, men det er slik de holder på.

– Har koptere og muslimer fordommer mot hverandre?

– Ja, dessverre. Men det er først og fremst blant dem som ikke omgås andre enn sine egne. De er lettest å hisse opp. Folk med litt mer kunnskap og kontakt med den andre gruppa går ikke i samme grad på myndighetenes forsøk på å sette gruppene opp mot hverandre.

– Hva med salafiene – de fundamentalistiske muslimene?

Salafiene står bak noen stygge angrep både mot koptere og andre.

– De er imot alle som ikke er salafier. De er like negative mot oss koptere som de er mot andre muslimer. Salafiene står bak noen stygge angrep både mot koptere og andre. Men de hadde ingenting med Maspero å gjøre. Det var et angrep fra myndighetene mot det egyptiske folket.

DE FLESTE OPPOSISJONELLE jeg snakker med er enige om at det må bli en slutt på at politiet og militæret dreper og mishandler folk, og at brorskapet må gå. Men hva så?

Hvor går veien videre for et så dypt konservativt land som Egypt? Javisst, det finnes folk som ønsker full ytringsfrihet og en liberal, sekulær stat etter vestlig modell. Men er det realistisk i et land der man er garantert å tape et valg hvis man ikke baserer seg på sharia? Kan det å sende et religiøst konservativt folk til stemmeurnene føre til noe annet enn et religiøst konservativt styre? Hvordan skal man klare å samle de sterkt sprikende kreftene i landet, også innenfor opposisjonen, til et felles kompromiss?

DET ER OPPLAGT en vanskelig oppgave, også fordi Egypt mangler nær sagt alle demokratiske samfunnsstradisjoner ut over å putte en stemmeseddel i urna. Likevel, mange setter sin lit til Abdel Moneim Aboul Fotouh. Han har tidligere vært sentral i Det muslimske brorskapet, men ble støtt ut da han

bestemte seg for å stille som presidentkandidat i fjorårets valg.

ABOUL FOTOUH LEDER partiet Masr al-Qaweya – Det sterke Egypt. Mange av de jeg snakker med sier at partiet hans bare er ute etter å være «venner med alle», og at han er alt for mild overfor brorskapet og salafiene. Samtidig er han kanskje den eneste som virkelig prøver å forene Egypt; den eneste som prøver å forene de sekulære og liberale med brorskapet og salafiene.

Aboul Fotouh tar imot Fri tanke på kontoret sitt i det nybygde rikmannsstrøket New Cairo, en halvtimes kjøretur utenfor Kairo sentrum. Vi må vente en fasjonabel halvtimes tid i flotte skinnsofaer mens vi serveres te av vennlige medhjelpere.

VI SKJØNNER FORT at han er en kompromissets mann. Aboul Fotouh starter med å plassere seg i en mellomposisjon også når det gjelder påstandene om at politiet og militæret fungerer som en stat i staten og driver med systematisk tortur og vold.

– Etter Mubaraks fall stoppet den systematiske torturen. I de siste to

►

01 – Styresmaktene bruker religiøse motsetninger til å sette folk opp mot hverandre, sier koptiske Michael Raouf.

02 Det har i det siste vært stygge sammenstøt mellom koptere og muslimske salafister. Her fra en koptisk demonstrasjon.

03 Fri tanke på besøk hos partileder Abdel Moneim Aboul Fotouh – mannen mange tror kan representere en tredje vei for Egypt.

01

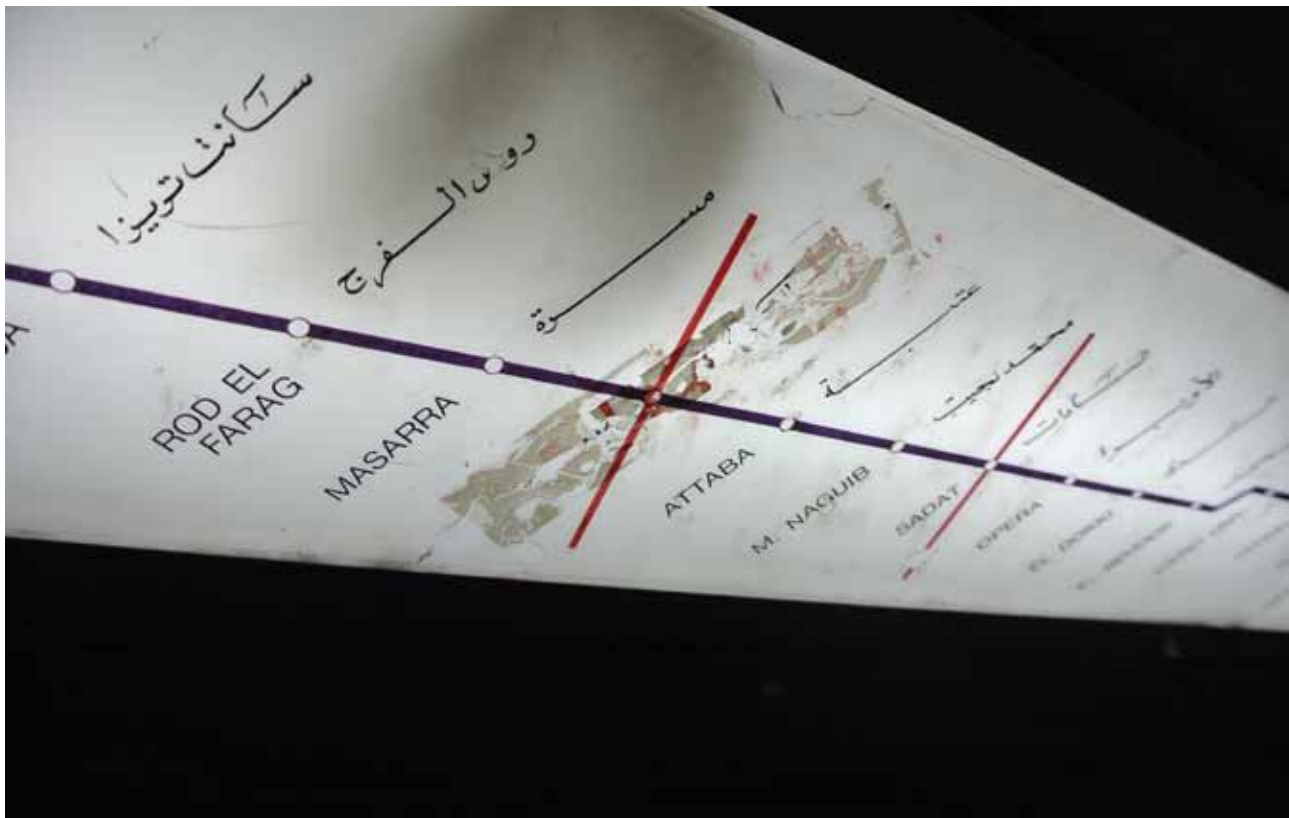

F Corbis/Scanpix

02

03

01

► årene kan vi ikke si at det har vært systematisk tortur. Under Mubarak fungerte politiet som et slags Gestapo som arresterte og torturerte folk vilkårlig. Den nye regjeringen har endret på dette. Innsatte i egyptiske fengsler behandles mye mer humannt nå enn før. Vi har for eksempel ingen rapporter som tyder på at noen har blitt torturert av politiet, sier han.

Men så innrømmer han, i motsetning til Ghozlan fra brorskapet, at det fortsatt finnes problemer.

– Under militærstyret, og nå under Morsi, ser vi fortsatt individuelle handlinger fra militærpolitiet eller politiet som er høyst kritikkverdige. Poenget mitt er at det ikke lenger er systematisk. Vi må huske at politiet er under et stort press, og da er det ikke rart at det kan skje feil. Det er jo dette de er trent opp til å gjøre, under Mubarak. Det gamle regimet lærte dem opp til å gjøre bare en ting; bruke vold. Og da er

det ikke så rart om vi fortsatt ser en del tilfeller av dette, sier Aboul Fotouh.

ABOUL FOTOUH ER STERKT KRITISK til alle forsøk på å styrte den sittende presidenten, Muhammed Morsi.

– Vi har en folkevalgt president. Det er folket som har valgt ham, og det må respekteres. Demokratiet er et av de viktigste resultatene fra revolusjonen. Selv om også vi er sterkt kritiske til Morsis regjering, at han plasserer folk fra brorskapet over alt og skyver andre grupperinger ut, så respekterer vi resultatet av et demokratisk valg. Alle forsøk på å styrte han vil være i strid med revolusjonens grunnideer. Det er bare stemmeseddelen som skal brukes for å bli kvitt ham.

Aboul Fotouh mener egypterne må ta tiden til hjelp og akseptere at ikke alt er perfekt fra første stund. Han mener at det som skjer i Egypt nå, er at et folk som har levd med undertrykking,

diktatur og korrupsjon i over 60 år, er i ferd med å våkne.

– Du og ditt parti blir kritisert for å ville være på lag med alle. Er det en fare at tilnærmingen blir for bred?

– Jeg synes de som sier det kan nevne noen saker der vi er uklare, så skal jeg gjerne klargjøre. I alle politiske saker har vi klare synspunkt, og de ligger normalt et sted mellom islamistene og de sekulære. Vi mener polariseringen mellom disse gruppene er en fare for samfunnet. Dermed blir alle sinte på oss, fordi vi prøver å stå i midten og peke på en tredje vei, en mer samlende vei, sier Aboul Fotouh.

– Er dere islamister?

– Vi protesterer mot ideen om at noen politikere er for islam og andre er imot islam. Alle partier i Egypt respekterer at sharia skal være grunnlaget for lovgivingen. Men når det er sagt, er vi imot at religion og politikk skal henge sammen. Vi er altså ikke islamister. Vi

01 Metrostasjonen mellom Masarra og Attaba het tidligere Mubarak. Navnet er nå strøket over i alle metrovogner (som her), og på infoskilt på stasjonene mm. Det nye navnet på stasjonen er Al Shohadaa - Martyrene.

er for menneskerettigheter, religionsfrihet og ytringsfrihet.

TAREK ER IKKE SPESIELT fornøyd med besøket hos lederen i det partiet han anser for sitt, der vi sitter og debriefer hverandre på en moderne kaffebar med Shell og McDonald's som nærmeste naboer, rett ved hovedveien gjennom Abouel Fotouhs nyrike villastrøk. Hadde det ikke vært for alle de arabiske skrifttegnene, skulle man nesten tro man var i Norge.

Aboul Fotouhs benektelse av at det foregår systematisk tortur har gått inn på ham.

– Dette er en blank løgn. Selvsagt foregår det systematisk tortur. Jeg sitter på El Nadim og leser beretninger fra folk som gått gjennom de grusomme ting. Dette handler ikke bare om enkeltpersoners feilgrep. Det er systematisk. Det er faktisk mye som tyder på at brorskapet og Morsi ønsker en brutal linje mot demonstrantene og deltar selv. Vi vet at folk blir drept på politistasjonen. Det er uakseptabelt at Aboul Fotouh sitter og bagatelliserer dette. Nå ble jeg veldig i tvil om jeg skal fortsette å støtte dem, sier Tarek.

DAGEN ETTER SPISER Tarek og jeg frokost med May Abdel Razik. Hun har vært svært aktiv i revolusjonen siden starten, og er kommunist. Tarek betegner henne som en av de mest radikale personene han kjenner.

Hun blir sjokkert når vi forteller at Aboul Fotouh benekter at det foregår systematisk tortur og påstår at det ikke finnes rapporter som tyder på at noen har blitt torturert av politiet.

– Dette er bullshit! Det er veldig skuffende. Alle vet at det foregår. Jeg

har hatt litt tro på Abouel Fotouh. Han prøver å skape en ny vei. Men dette var ille. Jeg håper virkelig ikke han står fast på dette, sier hun.

Abdel Razik er likevel klar på at brorskapet ikke kan fjernes på samme måte som man fjernet Mubarak.

– Brorskapet må være en del av det nye Egypt. De har mange folk med seg. Folk er villige til å dø for dem. En voldelig motstand mot det nye regimet er ikke en farbar vei. Vi må prøve å finne sammen. Problemet er bare at alle vil ødelegge for de andre. Brorskapet vil sparke ut sekularistene. Sekularistene vil kaste ut salafistene og brorskapet. Det går ikke. Uansett hva som kommer, må det være noe som inkluderer et bredt lag av folket. Da kan vi ikke fortsette å kalle hverandre sauer og ateister.

– Ateister?

– Brorskapet kaller alle de ikke liker ateister. Det vekker avsky, og det vet de. De bruker ikke det mest nedsettende begrepet kuffar, men deres tilhengere gjør det. Det er hårreisende. Selvsagt må det være plass til ateister i samfunnet også, men jeg tror ikke Egypt er helt modent for det. Åpen ateisme er ekstremt provoserende for den jevne egypter. Å stå fram som ateist er direkte farlig, forteller hun.

– Du bruker hijab og er troende muslim samtidig som du er kommunist. Hvordan får du det til å henge sammen?

– Det er ingen motsigelse mellom

Dette er en blank løgn. Selvsagt foregår det systematisk tortur.

islam og kommunisme. Islam er ikke høyre eller venstre. Det er et livssyn, et verdssystem. Men i det siste har jeg begynt å tvile på troen min. Islamistene driver meg mot ateisme. De tegner et bilde av islam som er så fjernt fra det

jeg står for at jeg ikke vil være en del av det. Hver gang islamistene blir presset opp i et hjørne, gjør de alt om til et spørsmål om religion. Det er alltid «de kristne» som demonstrerer. Det er bare tull, og det er skummelt, fordi det setter folk opp mot hverandre.

At ateisme ikke er spesielt populært i Egypt fikk vi også solid bekreftet da vi snakket med Mahmoud Ghozlan fra Det muslimske brorskapet den første dagen. Han startet først med å forklare at grunnloven garanterer alles religionsfrihet, og at det ikke er noe problem å være ateist så lenge man ikke misjonerer for sitt syn.

– Men hva hvis noen likevel snakker høyt om sin ateisme og argumenterer for dette?

– Det kan vi ikke akseptere. En slik person må stoppes og arresteres. Vårt samfunn kan ikke akseptere dette. Vi har lover mot slik nedbrytende tale, var den klare meldingen fra brorskapets mann.

FRI TANKES FOTOGRAF EMAD er også religiøs. I likhet med Tarek faster han og ber sine fem daglige bønner. Tarek har bodd mesteparten av livet sitt i Norge og er godt vant med ateisme og religionskritikk, men Emad sliter litt når ►

01

03

02

Islamistene driver meg mot ateisme.

- det etterhvert går opp for ham hvilken oppdragsgiver han har fått. Da vi er blitt litt bedre kjent, spør jeg hva han ville ha ment hvis ateister gikk rundt i Kairos gater med plakater om at det ikke finnes noen gud.
- Jeg ville ha vært uenig, og det ville ha provosert meg sterkt. Men revolusjonen har lært meg at heller ikke en slik ytring kan være forbudt. Men du skal vite at det ville ha vært veldig dumt å gjøre noe slikt i Egypt. Det ville ha vært livsfarlig. Jeg har en venninne som innrømmer at hun er ateist, men hun bruker hijab for å være anonym. Hun snakker bare om det i fortrolighet. Slik er det her, forteller han.

TAREK, SOM PÅ FORHÅND advarte meg mot å snakke høyt om hva Human-Etisk Forbund egentlig står for, slutter seg til:

– Er du ateist, bør du rett og slett holde kjeft. Samfunnet her er ikke modent for dette. Heldigvis vet ikke folk her hva «humanisme» er. Når du sier

01 May Abdel Razik bruker hijab selv om hun er kommunist og sterkt imot islamisme. – Islam er et livssyn og et verdisystem. Ikke en politisk ideologi, sier hun.

02 Den eneste ateisten vi snakker med, en egyptiske kvinne i 50-årene, vil helst være anonym.

03 Selv om ateisme provoserer Fri tankes fotograf, Emad Saleh [t.v.], har han forstått at han må akseptere det. Tarek til høyre.

- at du er fra «Norwegian Humanist Association» høres det bare fint og menneskevennlig ut. Det er ikke sikkert du ville ha fått samme velkomst hvis du hadde kommet fra «Norwegian Atheist Association», understreker han.
- Samme beskjed fikk jeg også fra en av Tareks venner på en kafe i nabolaget der han bor, i bydelen Dokki på Nilens vestbredd, der vi på arabisk vis møttes over en vannpipe og en kopp te en av de første kveldene.
- Jeg skjønner prinsippet med ytringsfrihet, men åpen ateisme kan ikke være tillatt i Egypt. Vi er nødt til å ha lover mot slikt. Egypt ville eksplodere hvis blasfemilovene ble fjernet, slår han fast mens de andre nikker rundt bordet.

DET BETYR AT DET SISTE intervjuobjektet i denne reportasjen bør være anonym. Hun er en kvinne i 50-årene og har vært aktiv på den politiske venstresida siden 1970-tallet. Og hun er den eneste åpne ateisten jeg snakker med på hele turen. Når Tarek hilser henne på tradisjonelt vis (Guds fred), får han refs.

– Du trenger ikke hilse på den måten. Jeg liker ikke religion. Jeg er aldri inne i en moske, heller ikke når det er begravelser eller andre ting i familien. Da venter jeg utenfor, forteller hun.

Hun bekrefter det alle de andre sier, at det er farlig å være ateist i Egypt. Derfor vil hun ikke identifiseres.

– På identitetskortet mitt står det at jeg er muslim. Det er min offisielle religion, og det er alt staten trenger å vite, sier hun. ►

MAKTKAMPEN I EGYPT

► **Den egyptiske revolusjonen startet med gatedemonstrasjoner, protester og sivil ulydighet i januar og februar 2011.**

Målet var å styrte Egypts president Hosni Mubarak som hadde styrt landet med jernhånd siden 1981. Den 11. februar vant demonstrantene gjennom og Mubarak trakk seg. Makten ble overlatt til et militærråd i påvente av et valg.

I juni 2012 ble det erklært at islamisten Muhammed Morsi fra Det muslimske brorskapet hadde vunnet presidentvalget. Men Morsi skulle ikke bli noen samlende president. I november 2012 eksploderte Egypt i demonstrasjoner da Morsi ga seg selv uinnskrenket makt, angivelig for å «beskytte landet» og landets islamist-dominerte grunnlovskomite.

Opposisjonelle hevder at politivolden og undertrykkelsen er like sterk under Morsi som den var under Mubarak. ❖

01

01 Utbrent politibil dekket med slagord på Tahrir-plassen.

► – Det betyr vel også at du kommer til å bli begravd fra en moske – et bygg du i levende live ikke vil gå inn i. Hva føler du for det?

– Jeg vil jo være død, så det spiller ingen rolle for meg. Det får familien bestemme, sier hun.

Hun bekrefter ellers historien jeg har begynt å få høre en del ganger nå, at politiet og militæret arresterer, torturerer og dreper folk uten grunn. Hun går også hardt ut mot de fundamentalistiske salafiene.

– Det var president Anwar Sadat som åpnet for dette på 70-tallet, da han tillot arbeidsinnvandring fra Saudi-Arabia. De kom med denne wahabi-mentaliteten som salafiene lever etter, og som saudierne fortsatt bruker masse penger for å holde liv i. Før gikk nesten ingen med hijab. Nå gjør nesten alle det. Synet på kvinners rettigheter

og homoseksualitet har forverret seg sterkt. Intoleransen rår. Det er tragisk, konstaterer hun.

MENNESKERETTIGHETSORGANISASJONEN

El Nadim, der både Basma Zahran og Michael Raouf jobber, og der også Tarek har jobbet de siste månedene, er godt kjent i Egypt for å representere sekulære og liberale krefter. Tilhengere av Det muslimske brorskapet mener at alt snakket deres om menneskerettigheter ødelegger for den nye islamske staten de ønsker å bygge. De lar seg også provosere av El Nadims liberale holdninger.

Samtidig er egyptere flest høflige og hjelpsomme. Denne spesielle koblingen av skremmende konservatisme og vennlig hjelpsomhet kokte ned til én replikk en av de første dagene, da Tarek, Emad og jeg rotet oss litt bort på vei til El Nadim. Emad spurte en tilfeldig gateselger om veien, og fikk følgende svar:

– Det er den veien, måtte Gud brenne dem! ♦

Fakta

Egypt fikk sin uavhengighet fra britene i 1952. Landsfader Gamal Abdel Nasser styrte landet fra 1956 og fram til sin død i 1970. Da tok Anwar Sadat over.

Hosni Mubarak overtok makten i 1981, da Sadat ble drept. Mubaraks styre varte til 11. februar 2011.

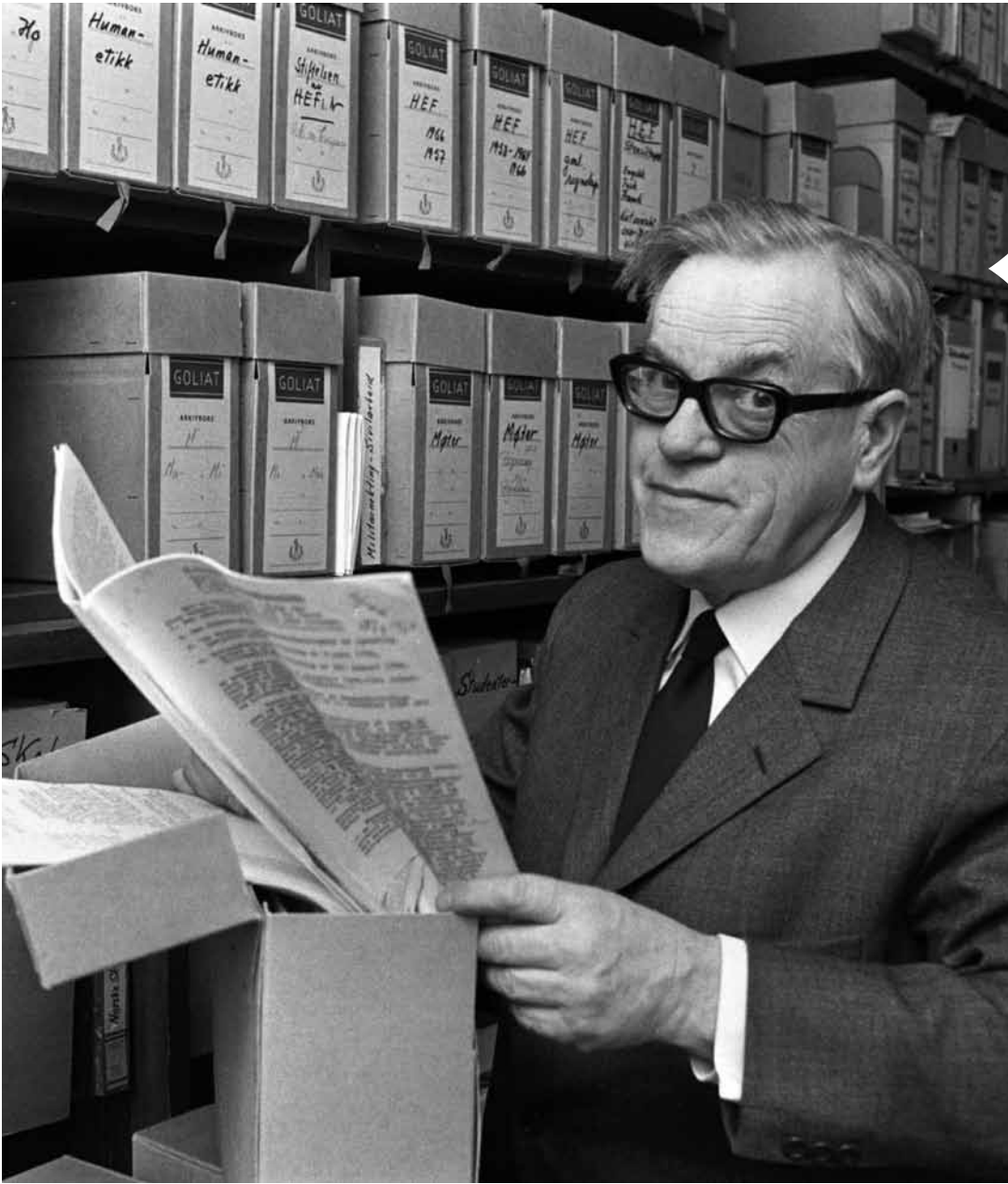
Fri tanke besøkte Egypt i midten av februar 2013. Artikkelen tar ikke høyde for hendelser etter dette.

Fullversjonen av denne artikkelen ligger på Fritanke.no [9102]

Meninger

- 1
- 2
- 3
- 4

KRONIKK	KOMMENTAR	PORTRETT	MENNESKERETTIGHETER	SKEPTIKER	FOR & IMOT
---------	-----------	----------	---------------------	-----------	------------

F NTB Scanpix

Anstendig uten Gud

Uten biologen Kristian Horn ville neppe det humanistiske (da borgerlig) konfirmasjonsalternativet eller Human-Etisk Forbund blitt til. Horn ønsket et rasjonelt livssyn formulert slik at det var allment tilgjengelig for alle interesserte. Og han var opp-tatt av hvordan rasjonalitet og vitenskapelige tenkemåter kunne danne hovedkilden for livssyn og livs-mening. For ham var etikken det grunnleggende utgangspunktet for dette.

12. mai er det 110 år siden forbundets første leder ble født. Les mer om og av ham i anledning jubileet på Fritanke.no [9106]

En rekke religiøse hevder vi er inne i en ny religiøs tidsalder. Stemmer dette? Religionshistoriker Anne Stensvold har lest boka *Gud er tilbake!*.

EN NY RELIGIØS TIDSALDER?

Anne Stensvold er professor i religionshistorie ved Institutt for kulturstudier og humanistiske fag, Universitetet i Oslo

T Anne Stensvold

Gud er tilbake, heter en mye omtalt bok som kom ut i februar i år. På samme tid gikk Stein Wings stor-oppsetning av *Bibelen* på Det norske teateret, og paveskiftet var et gjennomgangstema i norske aviser i flere uker. Noen mener at dette betyr at vi er inne i en ny religiøs tidsalder. De fleste av dem er kritiske til sekulariseringsprosessen og ønsker at religion skal få en større plass i folks liv og i samfunnet ellers.

SER VI PÅ NORSK KULTURLIV, er det mye som kan tyde på at religion er i ferd med å bli viktigere. Både Snåsa-mannens helbredende hender og prinsessens englefjær blir for det meste tatt alvorlig, unntatt av et par vitenskapsmenn. Men betyr alt dette at religion er i ferd med å vinne tilbake tapte terreng? Har sekulariseringen stoppet opp, og er folk blitt mer religiøse i løpet av de siste årene?

Dette er spørsmål som har opptatt både religionsforskere og trossamfunnene i flere tiår. Men der religionsforskningen har vært verdinøytral og forsøkt å finne ut hva som skjer når religionen taper terreng, har trossamfunnene selv vært opptatt av religionens nødvendighet. For dem er religion positivt, og den debatten de fører er et forsvar for religionen. Boken *Gud er tilbake* er en slik bok.

Det er nemlig ikke en beskrivelse av

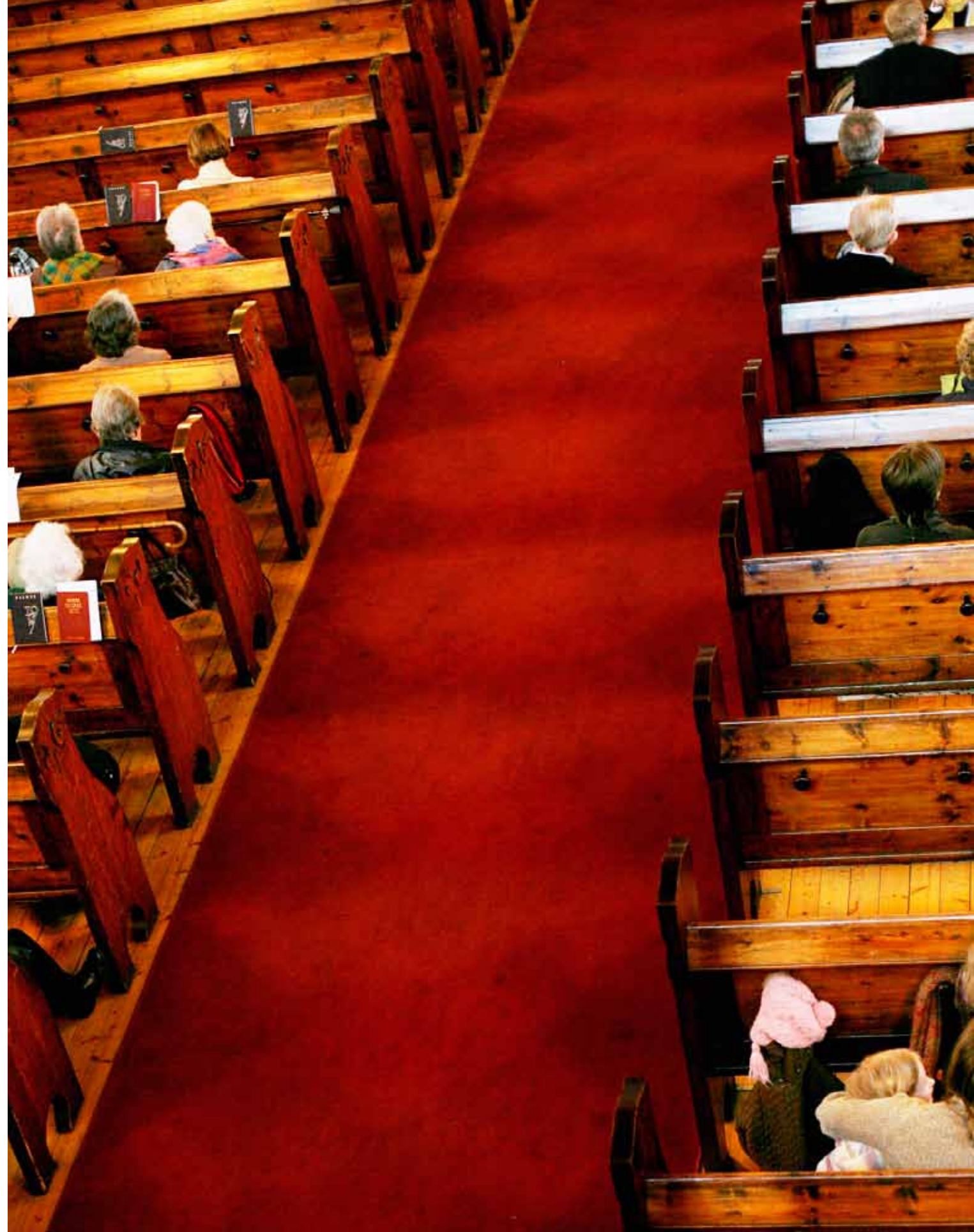
virkeligheten, som tittelen kan tyde på, men en fortelling om hvorfor religion *bør* være viktig, for enkeltmennesket og for samfunnet.

Det er vanskelig å finne statistisk belegg for «Guds tilbakekomst». Selv i USA går medlemstallet i religiøse organisasjoner tilbake. De siste fem årene med nesten 5 prosentpoeng. Hver femte amerikaner er i dag er ateist, agonistiker eller ikke medlem av noe trossamfunn. I Norge viser Statistisk Årbok at oppslutningen om Den norske kirken fortsetter å synke. I 2006 var 86 prosent av befolkningen medlem, i 2011 var det sunket til 78 prosent.

SAMTIDIG ØKTE OPPSLUTNINGEN om trossamfunn utenom statskirken til litt over 10 prosent, men det betyr allikevel en netto nedgang i det religiøse marked på 3-4 prosent. **Verdiundersøkelsen 2007** gir et visst innblikk i hva religionen betyr for folk i Norge: 27,6 prosent svarte at Gud ikke er viktig for dem, 9,9 prosent at Gud er svært viktig. 33 prosent satte av tid til bønn, meditasjon og kontemplasjon, mens 66,2 svarte at de aldri gjorde det.

Hvem sier at Gud er tilbake? Påstanden om at *Gud er tilbake* bygger ikke på fakta, men er symptomatisk for en ny ►

01 Ikke fullt: Antall deltakere på gudstjeneste går stadig nedover. Skolen står for hele 10 prosent av gudstjenestebesøket.

► selvbevissthet blant konservative kristne, særlig blant de som har sterke bånd til USA. Espen Ottosen, informasjonsleder i Norsk Luthersk Misjonssamband, fast spaltist i *Aftenposten*, og styreleder i tankesmien Skaperkraft som står bak *Gud er tilbake*, er kanskje den mest profilerte representanten for dette miljøet.

I SITT BOKKAPITTEL gjør Ottosen seg til talsmann for de svake, og kommer i den forbindelse med et kraftig angrep mot fri abort. Han setter kvinnens og fosterets menneskeverd opp mot hverandre, og mener at argumentasjonen for dagens abortlov er uetisk fordi den bygger på en gradering av menneskeverdet. Legal abort innebærer at samfunnet godtar at den gravide kvinnens liv er mer verd enn fosteret, og da knytter man menneskeverd til egenskaper, hevder Ottosen. «Da får vi et menneskeverd som varierer fra person til person» (s. 95).

I en impresjonistisk argumentasjon hopper han til en annen hjertesak i konservativ amerikansk kristendom, nemlig kritikken av Darwins evolusjonsteori, kreasjonisme. Ottosen hevder at menneskeverdet blir relativisert når forskerne sammenligninger mennesket med aper, som undergraver menneskets unike stilling i skaperverket.

KRISTENDOM OG POLITIKK. De 11 forfatterne av *Gud er tilbake!* tar påstanden for gitt. For dem er det et faktum at «Gud er tilbake», om ikke nå, så snart, og det er positivt. I innledningen bruker redaktørene tidligere utviklings- og bistandsministre Erik Solheim, som bidrar med det avsluttende kapittelet i boken, som sannhetsvitne. Solheim selv viser til den amerikanske statsviteren Francis Fukuyamas «tobindsverk» fra 2011 for å underbygge sin tese.

Han nevner ikke at «Guds tilbakekomst» hører til i Fukuyamas tidligere fase. I bøker og artikler på 1990-tallet støttet han Samuel Huntingtons tese om en fremtidig konfliktlinje mellom kristne og islamske land, men i det nye tobindsverket (bind to er ennå ikke utkommet), kritiserer han sitt tidligere syn på religion.

Solheim inntar en stikk motsatt posisjon, og støtter opp om tidligere statsminister Kjell Magne Bondeviks tese om at religion ikke bare er en del av problemet, men også en del av løsningen. Man kan bare undre på om Solheim ønsker seg religiøse eksperter eller religionseksperter i norsk utenrikspolitikk.

En annen av bidragsyterne til *Gud er tilbake* er tidligere statssekretær, profilert katolikk, og fast spaltist i *Aftenposten*, statsviteren Janne Haaland Matlary. Hun tilhører rekken

1 Verdiunder-søkelsen 2007 ble utført av SSB våren 2007, og er en del av det internasjonale forsknings-samarbeidet World Values Survey, som da ble gjennomført for femte gang (fjerde gang i Norge). WVS kartlegger holdninger og verdier over hele verden. *Se nsd.uib.no.*

av samfunnsdebattanter som påstår at den jødisk-kristne tradisjonen er den eneste som skiller klart mellom tro og politikk (s. 85 «Gi keiseren det som keiserens er og Gud det som Guds er» Markus 12:17). Dette er en mildest talt underlig påstand i et land som inntil mai 2012 hadde en statskirke med kongen som øverste leder både av kirke og stat.

Allikevel er påstanden så vanlig og gjentas så ofte at det nærmest er blitt et selvinnyltsende faktum. De samme debattantene refererer gjerne til islam som kristendommens diametrale motsetning. Religionshistorisk blir dette underlig tatt i betraktning at islam anerkjenner den jødisk-kristne tradisjonens hellige bøker, og at Koranen og islam oppsto i samme kulturkrets; i Midtøsten blant semittiske folk.

HENRIK DEN 8. OG HANS brudd med Den katolske kirken er nok et illustrerende eksempel på at Matlarys påstand om den jødisk-kristne tradisjonens skille mellom keiser og gud er mer er teoretisk en den er reell. Når demokratiet ble etablert i Frankrike og USA på slutten av 1700-tallet var *ikke* kristendommen noen pådriver, verken politisk eller ideologisk. I Frankrike støttet kirken motrevolusjonære krefter, og i USA var mange av de mest innflytelsesrike grunnlovsfedre

fritenkere og deister, få var teologer, flere var jurister.

MED SÅ MANGE moteksempler er det klart påstanden om sammenhengen mellom kristendom og demokrati må være ideologisk begrunnet – i dette tilfelle av en skeptisk holdning til andre religioner. Påstanden om en verdimessig sammenheng mellom kristendom og demokrati bygger ikke på historiske fakta, men på en (ideologisk eller religiøs) overbevisning om at det må være sånn.

Koblingen mellom kristne og humanistiske verdier, som man finner i norske lovtekster og offentlige utredninger, gir imidlertid et visst grunnlag for å hevde at kristendommen er kompatibel med demokrati. Det er verdt å legge merke til at koblingen mellom kristendom og humanisme ikke gjelder generelt. Den er knyttet til en liberal teologisk tradisjon – som blant annet kjennetegnes av positiv holdning til kvinnelige prester. Blant konservative kristne, som støtter opp om de antifeministiske holdningene som Ottosens abortargumentasjon fremmer, hører betegnelsen «kristen-humanist» ikke hjemme. En religionsform – det være seg konservativ kristendom, islam eller hinduisme, som ikke betrakter menn og kvinner som likestilte, og tvholder på egne regler for halve befolkningen, kan

Gud er tilbake! er et pamflettskrift gitt ut av Frekk forlag og tankesmien Skaperkraft. Bidragsytere er blant annet nylig avdøde Inge Lønning, katolske Janne Haaland Matlary, kristenkonservervative Espen Ottesen, imamen Faruk Terzic, tidligere statsråd Erik Solheim og KrF-leder Knut Arild Hareide.

neppe kalles demokratisk. Sett slik er det få religioner som kan sies å fremme demokrati.

«Den kristne kulturarven» er glidd nesten umerkelig inn i det norske språket – som om uttrykket alltid har vært der. Men det var med NOU-rapporten som la grunnlaget for det nye religions- og livssynsfaget i skolen (KRL, senere RLE); *Identitet og dialog* i 1995, at begrepet ble satt på den politiske agendaen.

BEGREPET OM DEN KRISTNE kulturarven henger sammen med en bestemt samfunnsidé hvor verdifellesskap og konsensus ses på som forutsetninger for et velfungerende samfunn. Det er det gode, harmoniske samfunn som er politikkens hensikt og mål. Den kristne kulturarven har vært en del av denne visjonen til de fleste politiske partier i Norge. At den kristne kulturarven har fått en så dominerende posisjon kan forstås historisk. Skolen hadde sin historiske opprinnelse som dåpsopplæring, og så sent som på 1950-tallet fikk lærerstudentene like store deler opplæring i kristendom som pedagogikk (*Identitet og dialog* 1995). Norge har vært et kristent land siden

Gud er tilbake! gir et lite innblikk i tankene og visjonene til de som vil ha mer religion i samfunnet.

1030. Dette er historie; dette er fakta.

Men det betyr ikke at historien nødvendigvis er den beste legitimeringen av nåtiden. Man kan dessuten diskutere om

det er mulig å fremme en slik idé om en felles kristen kulturarv i et multireligiøst og flerkulturelt samfunn.

Gud er tilbake! gir et lite innblikk i tankene og visjonene til de som vil ha mer religion i samfunnet. Forfatterne uttrykker sin støtte til demokratiet, og til en myk sekularisering forstått som en religionsfri stat og et samfunn fylt av religiøse mennesker og organisasjoner. De tegner et bilde av fremtiden som mest av alt ligner en nyliberalistisk drøm om et uregulert (religiøst) marked. I dette samfunnet gror andre verdier enn dem vi assosierer med dagens Norge. Deres drøm er et samfunn som verdsetter «menneskets ukrenkelighet», ekteskapets hellighet og nestekjærlighet – men kanskje ikke gir så mye plass til toleranse, solidaritet og demokrati. ♦

Les en lengre versjon av denne kronikken med noter på Fritanke.no. (9107)

DEN HUMANISTISKE DARWINIST

Ifølge årets vinner av Humanistprisen
representerer evolusjonsteorien et filantropisk menneskesyn.
– Moral og empati er arvelige vinneregenskaper, sier
professor i evolusjonsbiologi Dag O. Hessen.

01

02

03

Dag Olav Hessen (57 år)

Professor i evolusjonsbiologi ved Universitetet i Oslo og forfatter av en rekke bøker om biologi og samfunn.

Han har mottatt flere priser, blant annet Universitetet i Oslos formidlingspris (2008), Riksmålsforbundets litteraturpris (2008), Biomangfoldprisen (2010), Akademikerprisen (2010) og Fritt Ords Honnør (2010).

Vinner av Human-Etisk Forbunds **Humanistprisen** for 2013.

T Marianne L. L. Melgård
F Thomas Brun

– Darwins mindre kjente bok bok (*The Expression of the Emotions in Man and Animals*) viser hvordan moral, medfølelse og en preferanse for samhold er et naturlig, menneskelig trekk, og avgjørende for menneskehetens suksess som flokkdyr, fastslår Dag Olav Hessen.

FRA EN DYP, BLÅ SOFA i rekkehuset på Røa i Oslo tilbakeviser biologiprofessoren den seiglivede myten om at darwinisme medfører et negativt menneskesyn, med egoisme og brutalitet som fremtredende kvaliteter. Utenfor vinduet mot Mærradalen ligger tåken tett, inne i stua resonnerer Hessen klart og overbevisende.

– Men siden vi alle har potensial

for både godt og ondt, handler det om strukturer. Rasjonell sosialitet og gjensidighet – der omtanke for flokken er et sunt evolusjonært trekk for gruppens overlevelse – gjelder ikke i samme grad i store, anonymiserte samfunn. I dag ser vi en vending mot individet, med økende fokus på frihet og materialisme, og det kollektive fokuset forvitrer, påpeker Hessen.

HAN MINNER OM DE konkurrerende aspektene ved menneskets evolusjonære trekk; på den ene siden det langsiktig fornuftige, som handler til beste for både flokken og fremtiden, og på den andre siden den rasjonaliteten vi deler med dyrene, som handler for å sikre goder og videreføre gener. Her og nå.

– For meg er dermed karakteristikken *humanist* en hedersbetegnelse, noe som går utover det ikke-troende aspektet. Som humanist tror jeg at

mennesket av fri vilje kan handle empatisk og ansvarlig, til det beste for flokken. Uten noe religiøst ris bak speilet, sier Hessen, som er mangeårig medlem av Human-Etisk Forbund.

ALLEREDE SOM TIÅRING

tok Hessen et oppgjør med religion. Han var i en periode veldig opptatt av katastrofer og stygge ulykker, og kom til slutt fram til at verdens skyggesider ikke var forenelige med noen gudseksistens. Hjemme på Lillehammer leste han tidlig alt han kom over, i den grad at lokalavisa tok kontakt for å skrive om «bibliotekets flittigste lånetaker».

– Faren min vokste opp på et småbruk på Sunnmøre, og som en av

For meg er dermed karakteristikken humanist en hedersbetegnelse.

mange søsken var han vant til å leve på lite. Han lærte meg en sunn(mørsk) nøkternhet. Ikke gjerrighet, men en bevissthet om begrensning som jeg tok med meg videre, sier Hessen.

Biologen er kjent for sitt engasjement for sitt engasjement for miljø og klima, noe som også har preget hverdagen på Oslos vestkant. Hjemmet deler Hessen med samboer og to av sine fem barn, og reduksjon av forbruk er en personlig fanesak for ham.

– Jeg kjører stort sett kollektivt, unngår flyturer og begrenser temperaturen innendørs, og fighter litt med ungene om dette. De ler kanskje litt overbærende av meg når jeg kommer med mine moralske påpakninger om

02 Aller best trives Dag O. Hessen i fjellet, og gjevest av toppene er Jotunheimen. Her med en av sine sønner.

03 Friluftsliv er en viktig verdi for Hessen, og de fjellglade filosofene Arne Næss og Peter Wessel Zappfe er blant hans inspirasjonskilder. Her med familien på bretur.

unødige innkjøp eller sydenturer, men det går hånd i hånd med mitt miljøengasjement, forklarer 57-åringen smilende.

Aller best trives Hessen i fjellet, og gjevest av toppene er Jotunheimen. Han omtaler de fjellglade filosofene Arne Næss og Peter Wessel Zappfe som inspirasjonskilder, og sistnevntes bok «Barske glæder» som pensum. Arne Næss' sitat om «de rike liv med enkle midler» er en ledetråd i biologens liv.

– Zappfe har en interessant metafor om utviklingen av menneskets, der ►

► han sammenligner oss med den irske kjempehjorten, sier Hessen.

Heller enn å argumentere mot andres tro, er min jobb å formidle naturfaglig viten.

HJORTEN DØDE UT etter siste istid, for omtrent 10 000 år siden fordi arten gjennom generasjoner utviklet stadig større og mer praktfulle gevir. Til slutt ble hodepyrden så tung at dyret fikk problemer med å skaffe næring og bevege seg gjennom skogen.

– Hjortens adelsmerke ble dens undergang, slik Zappfe mener menneskets intellekt er «overutrustet» – vi søker mening der vi aldri vil finne noen. Og dette er trolig grunnen til at vi utviklet religion, nettopp fordi mennesket baler med disse store spørsmålene og lengter etter mening *med* livet. Fremfor å finne mening *i* livet, ved en livsoppgave, sier Hessen.

Han deler allikevel ikke Zappfes nihilisme og livspessimisme.

– Det Zappfe kalte fortrenningsmekanismer – det trivielle, matstrevet, underholdning – det er det som *er* livet! Vi kan ikke utelukkende sitte på en fjelltopp og betrakte og reflektere. Det at mennesket ikke har omkommet i vanviddsepidemier, henger sammen med at vi daglig reduserer bevissthetsnivået og forholder oss til banaliteter, forlystelser og praktiske gjøremål, sier han.

GODE VENNER KAN LIKEVEL avsløre at Hessen lever opp til myten om den distré professoren. Hans faste fjelltur-

kamerat fra tenårene pakker alltid med dobbelt opp av utstyr som votter og luer, for Hessen har som regel glemt noe hjemme. Og mens rekkehuset på Røa er strøkent, er visstnok kontoret på Blindern et studium i – kremt, oppsamlede spor av aktivitet. Blant haugene av

dokumenter fant Aftenposten skiltet «Creative minds are Seldom Tidy».

– Jeg jobber litt etter innfallsmetoden, og drar ofte på jobb uten noen klar plan for dagen. Som regel begynner jeg med det lystbetonte og faglige, og utsetter oppgaver som rapportering til forskningsråd til når jeg må, erkjenner Hessen.

DET ER LIKEVEL INGEN TVIL om hans høye arbeidskapasitet. Siden han ble antatt som doktorgradsstipendiat 24 år gammel har han publisert flere hundre akademiske artikler, skrevet flere fag- og populærvitenskapelige bøker, han deltar jevnlig i ulike radio- og tv-program (men vil helst ikke huskes som «Big Bang-Dag»), sanker inn priser for sin formidlingsevne og -vilje, har sittet i et utall styrever og redaksjoner, er medlem av både Oljefondet Etikkråd og Universitets styre og har så langt blitt sitert i akademisk sammenheng over 4900 ganger. Hessen erkjenner konkurranseinstinktet: han hater å bli forbigått på ski og trives dårlig dersom kolleger publiserer flere og bedre artikler enn ham.

– Det er viktig å formidle naturvitenskap, og jeg har alltid vært glad i å skrive. Forleden fant jeg en gammel innføringsbok fra gymnaset, og allerede da skrev jeg i overkant snusfornuftig om miljø og naturvern. Nå har jeg med en kollega startet et formidlingskurs for realfagsstudenter, forteller Hessen.

GRUNNLEGGENDE FOR HANS engasjement har alltid vært en kjærlighet til naturen, og Hessen ser argumentasjon for både natur og vitenskap som sentralt for sin forskerrolle.

– Heller enn å argumentere mot andres tro, er min jobb å formidle naturfaglig viten. De fleste kristne jeg kjenner forholder seg logisk til vitenskap og ser heller en gudeskikkelse som en slags finger på rattet, og såpass rause må vi være, altså. Med mindre det er snakk om kreasjonister. Da er de inne på vitenskapens domene, og slikt må slås hardt ned på, sier evolusjonsbiologen, som har fått sin del hatmeldinger fra norske kreasjonister.

Blant kolleger innen akademia ►

01 – Det er viktig å formidle naturvitenskap, og jeg har alltid vært glad i å skrive, sier professoren som har vunnet flere formidlingspriser.

02 Den unge Hessen leste tidlig alt han kom over, og ble portrettert i lokalavisa Dagningen som «bibliotekets flittigste lånetaker».

03 I 2010 mottok Dag O. Hessen SABIMAs Biomangfoldpris for sin omfattende innsats i bevaring av mangfoldet i naturen. Prisen ble utdelt av daværende miljøvernminister Erik Solheim.

01

02

F Dagningen

03

F Privat

Vi skal være stolte av mennesket. Det er min humanistiske grunntanke.

► omtales Hessen som en kraft og et anker i det norske forskningsmiljøet, og en sjeldent balansert, rasjonell og dannet person. Og kanskje i kontrast til å besitte enormt med kunnskap, utviser professoren en varhet og faglig åpenhet, som gjør ham i stand til å oppdage nye og uventede sider av naturens komplekse vesen. «Litt som Askeladden», bemerket en kollega.

– Et karrieremessig høydepunkt, og det området jeg kanskje siteres mest på, omhandler støkiometrisk biologi. Alt liv består av de samme hovedelementene karbon, nitrogen og fosfor, men sammensetningen varierer. Jeg forsker akkurat nå mest på hva som regulerer mengden DNA hos ulike organismer. Hos mennesker utgjør gener bare 2-3 prosent av arvestoffet. Resten kalles søppel-DNA, og hva det gjør der vet ingen, men det påvirker åpenbart organismen på flere måter, sier Hessen.

I DAG ER DET MULIG å sende noen hudceller, betale noen tusenlapper og motta sin fullstendige, personlige DNA-sekvensering, og med det en analyse av

01 «Hans grenseoverskridende virksomhet, som kobler biologien og Darwin med filosofi og etikk, bygger en bro mellom naturvitenskapen og humaniora» heter det i begrunnelsen for humanistpristildelingen fra Åse Kleveland og HEFs priskomité.

sykdomsrisiko, personlighetstrekk og forventet livslengde. Selv ønsker Hessen ikke en slik rapport om biologiske styrker og svakheter, og foretrekker å bevare disse som ukjente i livets ligning.

– Noen av de mest spennende funnene

innen biologi de siste årene, har vært innen epigenetikk, som viser en fleksibilitet på et grunnleggende genetisk nivå. Gener er viktige, men våre arvelige disposisjoner representerer allikevel ingen fastlåst skjebne, sier professoren.

DET ER MANGE ÅR SIDEN Hessen debuterte i Fri tankes spalter som kronikk-skribent, og biologen bidro dessuten i opplysningsaksjonen *Ingen liker å bli lurt* i 2011. Personlig håper han at Human-Etisk Forbund vil engasjere seg i klimasaken, og minner om de alvorlige problemene som venter store deler av verden – og om at klimaendringene også er et humanistisk anliggende, som først og fremst vil ramme fattigere deler av verden.

– Jeg er temmelig pessimistisk og tror utviklingen med overforbruk og utslipp vil gå sin skjeve gang, helt til flere ser konkrete resultater. Da vil vi relativt raskt kunne legge om, godt hjulpet av ny teknologi. Dette handler også om politikernes manglende vilje til å ta klimaendringene på alvor, deres retorikk er preget av en «slapp av, dette tar vi oss av»-holdning, sier Hessen.

Biologen etterlyser samfunnstopper

som er villige til å vekke forbrukernes samvittighet, og appellere til folks ansvarsfølelse.

– Zappfe mente menneskeheten burde dø ut, at vi var parasitter på jorda. Men selv om mange underminerer sitt eget livsgrunnlag, har evolusjonen aldri før frembrakt noe så fantastisk som mennesket! En tilsvarende organisme vil aldri oppstå igjen, erklærer Hessen smilende.

I EN TIDLIGERE UTGAVE av Fri tanke formulerte biologen seg slik: «*Moralens evolusjon er et helt logisk fenomen hos mennesker som lever sosialt. Egoisten tapte for det inkluderende, moralske mennesket i det lange løp.*»

– I tillegg til menneskets vilje og evne til å tenke kritisk, er vi den eneste arten som aktivt skiller mellom rett og galt, og som har utviklet en normativ moralsk atferd. Jeg er dessuten en varm tilhenger av følelser, og du kan verken tenke eller handle før du føler, sier Hessen.

– Vi skal være stolte av mennesket. Det er min humanistiske grunntanke. ♦

Respekt for seksuelle minoriteters rettigheter!

Homofili er fortsatt forbudt i 76 stater, men kampen for seksuelle minoriteters rettigheter gir resultater også i FN.

Hva er menneskerettigheter? Leder for Menneskerettighetsakademiet, [Lillian Hjorth](#), skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

For to år siden ble ugandiske David Kato drept fordi han var homofil. I dag arbeider kollegene hans tappert videre i organisasjonen «Sexual Minorities Uganda» for at landet, der homofili er forbudt og straffes med opptil 14 år i fengsel, ikke skal innføre enda strengere lovgivning. For tiden behandler nemlig parlamentet et lovforslag som både har inkludert dødsstraff for homofil praksis, kriminalisering av «å fremme» homofili og en rekke andre tiltak.

SOM HOMOAKTIVISTER verden over, lever aktivistene i Uganda i frykt, og det er ikke uten grunn. Hvert år blir tusenvis av lesbiske, homofile, bifile og trans-

personer diskriminert, utsatt for vold og drept, bare for å være den de er.

OGSÅ SEKSUELLE MINORITETER er beskyttet av menneskerettighetene. De har samme rett til liv, frihet, sikkerhet og til ikke å bli diskriminert. I motsetning til andre utsatte grupper som har rettighetskonvensjoner spesielt tilpasset sine behov, har ikke FN utarbeidet spesielle beskyttelsesmekanismer for seksuelle minoriteter. Selv om mer enn hundre tusen homofile og lesbiske ble drept i nazistenes konsentrasjonsleirer, ble ikke seksuell legning – i motsetning til rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse eller fødsel – nevnt som en årsak til diskriminering i Verdenserklæringen om menneskerettighetene (1948).

HELLER IKKE SENERE menneskerettighetsdokumenter oppgir seksuell legning som en årsak til diskriminering som statene må unngå. Mange mener at dette har vært en medvirkende grunn til at myndigheter verden over har kunnet fortsette å forfølge

seksuelle minoriteter. Det var derfor en milepæl da FNs Menneskerettighetskomité i 1994 presiserte at retten til ikke å bli diskriminert på bakgrunn av kjønn også inkluderte retten til ikke å bli diskriminert på grunnlag av seksuell orientering.

De siste tiårene har ny kunnskap, mer åpenhet og økt bevissthet om seksualitet og kjønnsidentitet ført til mer toleranse og respekt overfor seksuelle minoriteter. Kjente personer har «kommet ut av skapet» og utallige aktivistorganisasjoner har sett dagens lys. Blant annet ved å vise til menneskerettighetene har aktivistene, særlig i Vesten, vunnet mange viktige slag. I Norge har homobevegelsen hatt mange gjennombrudd. Det siste kom i 2009, da den nye ekteskapsloven sikret homofile rett å inngå giftermål og å adoptere. Frankrike vedtok nylig felles ekteskapslov og det er også på dagsorden i Storbritannia og andre europeiske land. Markant holdningsendring har det også vært i USA, hvor to tredjedeler i dag støtter likekjønnede ekteskap. USAs høyesterett behandler for tiden spørsmålet om delstater

01 Uganda er et av verstinglandene når det gjelder fiendtlighet overfor homofile.

fremdeles skal kunne forby homofile å gifte seg. Barack Obamas støtte til de seksuelle minoritetene har vært viktig, ikke bare i USA, men også i resten av verden.

MEN HOMOFILI ER FREMDELES forbudt i 76 stater, og i Iran, Mauritania, Saudi-Arabia, Sudan og Yemen straffes homofil praksis med døden. I en FN-rapport fra 2011, dokumenteres homofobi som et svært alvorlig problem. I alle verdensdeler står mennesker i fare for å bli drept, voldtatt, torturert, fysisk angrepet og fengslet, kun fordi de har en annen seksuell legning enn majoritetens. Seksuelle minoriteter har mindre ytringsfrihet og forsamlingsfrihet og blir i større grad diskriminert i arbeidsliv, helsevesen og utdanningsystem. I mange land forsvarer myndighetene kriminaliseringen med å si at befolkningens generelle helse og moral må beskyttes. Det å være homo- ➤

F. Corbis / NTB Scanpix

01

► fil eller lesbisk anses fremdeles å være «unaturlig», «sykt» og «syndig». Religiøse ledere har også en tendens til, ofte under dekke av religionsfriheten, å nøre opp under diskriminerende holdninger. Selv om afrikanske land ofte trekkes frem som de mest homofobe, strammer også flere stater og regioner i Sentral-Europa, blant annet i Russland, grepet og innfører «anti-propagandalover» som forbyr positiv omtale av homofili.

ET GJENNOMBRUDD KOM i 2010 da Euro-parådets ministerkomité enstemmig anbefalte medlemsstatene å sette i verk tiltak for å bekjempe slik diskriminering. Anbefalingen var det første internasjonale instrumentet om lesbiske, homofile, bifile og transpersoners rettigheter. Viktig for utviklingen i Europa har også vært at Den

I Iran, Mauritania, Saudi-Arabia, Sudan og Yemen straffes homofil praksis med døden.

erklæring om seksuelle minoriteters rettigheter i generalforsamlingen. Forslaget, som ble støttet av blant andre EU, Norge, og senere USA, førte umiddelbart til en alternativ uttalelse fra mer konservative stater, med Den arabiske liga i spissen. Selv om resolusjonen ikke ble vedtatt, anses den som et gjennombrudd, fordi den brøt FNs tabu mot å diskutere temaet. En annen milepæl kom i 2011, da FNs Menneskerettighetsråd, med et knapt flertall, vedtok en resolusjon som uttrykte dyp

europiske menneskerettighetsdomstolen i flere saker har besluttet i favør av individer med seksuell minoritetslegning. Fordi FN omfatter alle stater, skaper diskusjonene om seksuelle minoriteters rettigheter dyp splittelse i organisasjonen. Like fullt er det fremgang å spore. I 2008 ble det for første gang fremmet forslag til en

01 Aktivister demonstrerer mot at Uganda skal innføre enda strengere lover inkludert dødsstraff – mot homofili.

bekymring for overgrep mot seksuelle minoriteter og som ba Høykommissæren for menneskerettigheter om å utarbeide en rapport om situasjonen på verdensbasis.

NÅR DET GJELDER KAMPEN for å sikre seksuelle minoriteters rettigheter, er kunnskap, åpenhet og fortsatt pågangsmot uvurderlige virkemidler. I stedet for å la oss skremme av kraften i motstandernes tilsvær, bør vi heller ta inn over oss at konservative reaksjoner er naturlige når kultur, religion og tradisjon utfordres og endring skjer. I arbeidet fremover kan vi jo la oss inspirere av FNs generalsekretær Ban Ki-moon som, i forsvar for seksuelle minoriteters rettigheter, uttalte: *Der det er konflikt mellom kulturelle holdninger og de universelle menneskerettighetene, er det menneskerettighetene som må seire.* ♦

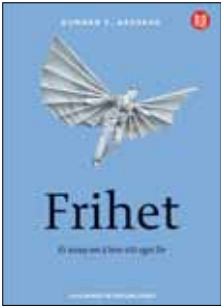
Humanistisk Ungdoms sommerleir 2013

demokrati og menneskerettigheter

Bli med på sommerens store humanist-happening!

Smakebiter fra det herlige leirlivet kan du se på youtube.com/HumanistiskUngdom og humanistiskungdom.no/sommerleir

FRIHET
– ET ESSAY OM Å LEVE
SITT EGET LIV
Gunnar C. Aakvaag
(Universitetsforlaget
2013)

Universitetsforlaget har gitt ut to gode og grundige gjennomganger av frihetsbegrepet. Den andre boken er filosof Lars Fr. H. Svendsens *Frihetens filosofi*.

T Norunn Kosberg
filosof og forfatter

Frihet som truer friheten

Hvorfor er frihet et viktig tema? Jo, fordi frihet har vi ønsket og kjempet for så lenge menneskeheten har eksistert.

Når vi handler trekkes vi i (minst) to retninger. På den ene siden forteller vårt «lave» selv hva vi har lyst til å gjøre, mens vårt «høye» selv forteller oss hva vi burde gjøre. Vi vet at vi bør trene, men trekkes mot sofaen. Men hva har dette med frihet å gjøre?

«Hvis vi lar vårt lave selv overstyre vårt høye, så mister vi kontrollen over oss selv, og dette erfares som en form for ufrihet», skriver Aakvaag. Vi er altså ufrie når vårt lave selv tar styringen over vårt høye selv og vi ender opp i sofaen foran tv-en i stedet for å dra ut på løpetur. Aakvaags skille mellom vårt høye selv og vårt lave selv er i tråd med Kants teori om at frihet innebærer at det rasjonelle i oss må styre over innfallene.

Men er ikke frihet nettopp å følge innfall og gjøre det vi lyster? Jo, dette er én form for frihet som Aakvaag kaller *anarkistisk impulsivitet*. Denne formen for frihet handler om å slippe opp, frigjøre våre impulser som for eksempel når vi fortaper oss i musikk, dans, erotikk, eller har sterke naturopplevelser. Men det finnes flere typer frihet, og Aakvaag beskriver seks hovedtyper. *Prinsippstyrt selvkontroll og selvrealisering*

er to andre former for frihet. Her handler det om å styre sine impulser, noe som er nødvendig for selvrealisering og i utviklingen av et selv-bilde man kan leve med. Man kan ha et musikalsk talent, men blir ikke en god pianist før man begynner å øve. Det samme gjelder andre disposisjoner som må realiseres for at vi skal utfolde oss, enten det er estetiske, atletiske eller intellektuelle evner. Dette er utfoldelse som handler om å «leve ut sin identitet», «finne seg selv» eller «være seg selv».

MULIGHETSTYRANNIET. Mange valg skaper frustrasjon. Som Aakvaag skriver: Vi lever i skyggen av forspilte muligheter. Alle mulighetene – *mulighetstyranniet* – gjør at vårt impulsive selv ofte vinner over våre andre selv. Vi klarer ikke å styre vårt impulsive selv i møtet med moderne og svært tilgjengelige fristelser, som lettvintholdning og søt og fet mat.

Det som truer friheten er ikke bare ufrihet; det er snarere visse typer av frihet som står mot visse andre typer friheter i dagens vestlig-moderne samfunn. Dette er frihetsbegrensninger – sosialt skapte frihets-

konflikter – som framstår som et paradoks: besinnelse, prinsippstyrt selvkontroll og selvrealisering blir i møtet med det moderne mulighetstyranniet fortrenget av impulsivitet. Mange alternativer og fristelser gjør det vanskelig å styre vårt «lave» selv. Å lære et nytt språk, bli flink i en idrettsgren eller bli en dyktig forsker er kanskje vanskelig og kjedelig i starten, det krever mye innsats. Aakvaag argumenterer for at mulighetstyranniet gjør det vanskeligere å fordype oss og etterleve våre egne prinsipper og mål – som igjen er grunnlaget for vår selvrespekt og identitet. Altså går vår hang til å la oss avlede av de mange tilgjengelige fristelsene på bekostning av muligheten til å utvikle oss og være på vår beste.

Aakvaag definerer frihet som «fravær av begrensinger når vi handler», men understreker at frihet er mer enn fravær av ytre begrensninger, som er den vanlige forståelse av begrepet. Aakvaag stiller seg spørsmålet om frihet er verdt å ha – og svarer rungende ja – ikke fordi frihet gjør oss lykkelige, men fordi det er grunnlaget for et verdig liv. ♦

Liten, men viktig bok

YTRINGSFRIHET
Bjørn Stærk
(Humanist forlag 2013)

Det er skrevet mye om ytringsfrihet, men denne lille boken av Bjørn Stærk skiller seg ut. Den er preget av en overbevisning om at ytringsfriheten må være videst mulig, samtidig som den problematiserer at ytringsfrihet er «noe så grunnleggende godt at det ikke koster noe, at vi kan kombinere det med alt som høres fint ut».

Boken viser at hvis du kjemper mot rasisme kan du møte deg selv i ytringsfrihetsdøren. Må vi ikke likevel forby rasistisk hets og oppfordringer til vold? Også de som har klokkeetro på at de har funnet sannheten har problemer med ytringsfriheten. Mange religiøse bevegelser mener at den må vike av respekt for religionen.

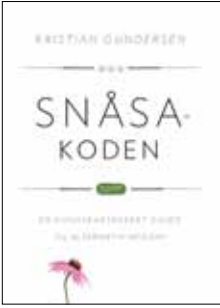
Det er heller ikke så enkelt at hvis du bare sier at du er for ytringsfrihet, så har du gjort jobben din. Som deltaker i et samfunn hvor ytringsfriheten rår, må du også være beredt til å gjøre din del av jobben med å argumentere.

Boken er et godt

bidrag til økt bevissthet om hva ytringsfrihet er: *fravær av systematiske hindringer for ytringer*. Den viser også hva den koster; at vi kan bruke den til å skade hverandre. Den peker på at vi kan argumentere for den både prinsipielt og ved å henvise til hvilken nytte vi har av den, som klarere tanker, riktigere ideer og til et lavere konfliktnivå. Den gjør mer nytte enn skade.

Det er vanskelig å skrive en så liten bok (129 små sider). Du må skjære bort mye. Det er synd at kapitlet om ytringsfrihet og sensur i praksis ikke har med betraktninger om ytringsfrihet og makt. Blasfemi er et viktig tema, men i dagens verden er autoritære ledes innskrenkning av ytringsfriheten minst like viktig. Bare spør Liu Xiabo eller Alexei Navalny. ♦

Gunnar M. Ekeløve-Slydal, Den norske Helsingforskomité
Les en lengre versjon av anmeldelsen på [Fritanke.no](#) (9109)

Skarpt vitenskapsforsvar

SNÅSAKODEN
EN KUNNSKAPSBASERT GUIDE TIL ALTERNATIV MEDISIN
Kristian Gundersen (Aschehoug 2013)

Professor i fysiologi Kristian Gundersen er en av våre skarpeste for-svarere av ærlig og åpen sannhetssøking basert på rasjonalitet, vitenskapelighet og kritisk tenkning. I *Snåsakoden* tar han for seg alternativbransjen og deres mange underlige påstander om virkeligheten. Mange skråsikre og påstand-sivrige alternativister kunne hatt nytte av boka 100 første sider. Her definerer han alternativ medisin, drøfter hva sannhet egentlig er, og går gjennom mange av de psykologiske mekanismene som gjør at vi mennesker skal være svært forsiktige med å stole for mye på våre egne intuisjoner og fikse ideer. Det hele følges av gode, illustrerende eksempler.

Snåsakoden er et oppgjør med tidligere helseminister Bjarne Håkon Hanssen, Nafkam-sjef Vinjar Fønnebø, og politikere og akademikere som av en eller annen grunn mener at alternativbransjen skal ha unntak fra

normale vitenskape-lige krav. Boka har klare likhetstrekk med *Bløff eller behandling* som kom på norsk i fjor høst, samt Ben Goldacres *Bad Science*. Fordelen er alle referansene til den norske debatten. Gundersen går ikke inn for å latterliggjøre, men når man på saklig grunnlag tar for seg en del av det alternativbransjen driver med, blir det morsomt på samme måte som Monty Pythons gravalvorlige behandling av absurditeter også kaller på smilet. Et eksempel på dette er Gundersens omtale av det homøopatiske middelet Cygnus X-1. Det er laget av «strålingen» fra et sort hull i stjernebilledet Svanen.

Dette er en underholdende og lærerik bok om alternativ behandling og all den merkelige tankegangen som følger med på lasset. Boka føyer seg fint inn i rekken av avslørende og opplysende bøker om temaet. ♦

Even Gran
Les hele anmeldelsen på [Fritanke.no](#) (9095)

Myter varierer verden over, men noen av dem ser ut til å ha rot i den samme universelle menneskelige fysiologi.

GRENSELØS OVERTRO

T Marit Simonsen er aktiv i Foreningen Skepsis.
I André Martinsen

Du slår øynene opp. Det er mørkt rundt deg, og du strever for å se. Der! En skygge! Du vil snu deg, men du inner plutselig at kroppen ikke reagerer. Skikkelsen suser opp på brystet ditt og du får knapt puste. Hele innsiden av hodet roper, men ingenting skjer. Maren rir deg inn i soloppgangen.

HER I NORGE VAR DET tradisjonelt marer – demoniske kvinneskikkelser – som plaget oss om natten, og i England er det en gammel kjerring – «the old hag» – som plager deg. Derav uttrykket *I'm haggared*, om man har hatt en dårlig natts søvn. Verden over finner vi liknende, men ulike, fenomener: I Ny Guinea sies det at det er trærne som stjeler livskraft fra menneskene mens de sover, i Mexico er det en avdød som legger seg på deg, i mange deler av verden er det spøkelser og demoner.

Det anslås at 3-4 prosent av mennesker opplever dette jevnlig, og det kalles søvnparalyse. Så mange som 40 prosent vil oppleve det i løpet av livet. Rent fysiologisk ser det ut til at det er ulike søvnstadier som overlapper feil i tid, som forårsaker fenomenet. Kroppen lammes mens man drømmer, så man ikke skal utøve drømmen og dra til kontoret uten bukser på. Hvis bevisstheten våkner noen øyeblikk før kroppen, er det ikke rart det er skremmende. I tillegg er det påvist at hallusinasjoner forekommer oftere i slike episoder.

PLAGEÅNDEN HAR OFTE TATT en mytologisk demonisk form. Mens i USA og flere steder i moderne tid ser vi at de som rapporterer å ha vært bortført eller endog bare undersøkt av romvesener, har hatt opplevelser som også likner *veldig* på søvnparalyse. De melder at de er holdt fast av en mystisk kraft, det er skygger og figurer som beveger seg i rommet, og det eneste de kan gjøre er å observere.

Mange overnaturlige påstander kan trygt baseres i den menneskelige psykologi og fysiologi, men noen ganger føles ikke det så naturlig.

► Fellesnevneren for alle disse opplevelsene er lammelse, frykt, lette hallusinasjoner, trykk over brystet, og at det forekommer mellom søvn og oppvåkning. De mangfoldige variasjonene vi ser verden over virker som lokalt tilpassede forsøk på forklaringer på et skummelt og reelt fenomen. Et fenomen som høyst sannsynlig har en fysiologisk årsak. (Det kan jo naturligvis hende det er en av mytene som egentlig har rett forklaring, men jeg holder en knapp på søvnforstyrrelser.)

I TILFELLET SØVNPARALYSE og mareritt, gir altså mangfoldet i myter oss en indikasjon på at vi har å gjøre med noe universelt menneskelig. Mange overnaturlige påstander kan trygt baseres i den menneskelige psykologi og fysiologi, men noen ganger føles ikke det så naturlig.

Hva for eksempel med dragers eksistens i europeisk mytologi og i asiatisk mytologi? Når en liknende idé dukker opp to steder, så langt fra hverandre, er det kanskje da tegn på at det er noe ekte i bunnen?

DET SER UT TIL at opphavet til dragemyter er ulikt i Europa og Asia, med noe krysspåvirkning gjennom handel og begrenset kontakt gjennom tidene. Den asiatiske dragen er vel ansett og en god kraft, mens den i Europa gjerne ses som et varsel om kaos og ødeleggelse. Vi ser også at det ofte finnes dyr

i nærheten som kan ha inspirert tanken om dragene – forvillede nilkrokodiller i Europa, og et fossilfunn i Kina 300 år før vår tidsregning. Fossiler som tidligere har blitt beskrevet som drager av oppdagerne, er nå bestemt å være hvaler og dinosaurer.

ET AV MINE FAVORITT mytologiske fossilfunn er Protocera-tops, som skal ha vært synlig langs silkeveien i Mongo-

lia, og som ser nøyaktig ut som en griff uten vinger.

Et tredje eksempel på overnaturlige fenomen som dukker opp over hele kloden, er hekseri. I dag sliter deler av Afrika med en ekstrem tro på hekser, og like farlig er troen på hvordan man kan ufarliggjøre dem. Mange steder i Afrika drepes eller mishandles barn på brutale måter den dag i dag, i den tro at de er farlige hekser. De mest sårbare barna for slike anklager er enten albinoer, har et fysisk eller psykisk handicap eller andre egenskaper som gjør at de skiller seg ut. Hvis du vil finne ut mer om dette kan du lese om nigerianske humanisters arbeid mot hekseforfølgelser, som støttes av Human-Etisk Forbund gjennom HAMU.

FOR MEG ER MANIFESTASJONEN av heksetro over hele verden et tegn på menneskers hang til å tolke intensjon inn i alle hendelser. Jeg tar meg selv i å kalle skyer og sol både snille og duste, og

sparker jeg tåa i en stol er det helt klart dens vonde vilje som var årsaken, ikke min uoppmerksomhet. På engelsk kalles tanken om intensjon *agency*, og for meg er det tydelig at våre forestillinger om andres vilje – spesielt hvis den tillegges noe som ikke kan være viljesstyrt, som regn eller uflaks – kan forklare mange overnaturlige påstander verden over.

Nok en gang er det ting som tyder på at et underliggende menneskelig karaktertrekk, kan forklare ulike, men beslektede fenomener verden over.

Verdens myter er en rik og mangfoldig skattkiste av historier. Verden er full av ulike steder med ulike skikker, ulike tanker og ulik tro. Men det fine med vitenskapelig tenkning er at når vi anvender den kan vi finne fellesnevnerne for våre erfaringer. Vitenskapen viser oss en virkelighet vi alle kan dele. ♦

Les mer

Bok: Richard Wiseman
Paranormalitet. Hvorfor vi ser det som ikke er der (Humanist forlag 2012)

Podcast: Skeptoid episode #8
<http://skeptoid.com/episodes/4008>

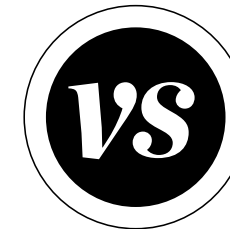
[Forskning.no](http://forskning.no)
forskning.no/artikler/2011/november/304641

RLE – objektivt skolefag eller dialog?

Skal religionsfaget i skolen være et objektivt kunnskapsfag eller innlevelsbasert dialogfag, eller begge deler?

JESPER AAGAARD PETERSEN,
Religionsviter og førsteamanuensis ved Program for lærerutdanning NTNU

HEID LEGANGER-KROGSTAD
Professor i religionspedagogikk ved Det teologiske Menighetsfakultet

(1)

Hva bør være primæroppgaven til RLE-faget?

– Å utdanne selvstendige og kritiske samfunnsborgere gjennom saklig presentasjon av kunnskap om religion og ulike religioner, oppøvelse av evne til å analysere og til å reflektere over religion og ulike religioner.

(2)

Bør RLE-faget handle om elevenes sosialisering inn i en egen religionsidentitet?

– Nei. Denne eksistensielle dimensjonen kan være et sekundært resultat av undervisningen, men ikke noe vi krever eller forventer. Elevene skal reflektere over religion – også sin egen – på et saklig grunnlag, men det er ikke lærerens eller skolens oppgave å gi opplæring i religion eller til religiøsitet.

(3)

Bør RLE-faget vektlegge religionenes egenforståelse eller først og fremst betrakte religionene nøytralt fra utsiden?

– I religionsvitenskapen innhenter vi opplysninger om religionens «innside» gjennom tekster, bilder og samtaler med religionsutøvere. Men dette er bare første skritt i analysen. Deretter brukes vitenskapelig metode og teori for å forstå hva vi har opplevd. Religionsvitenskapen er ikke verdinøytral: Vi tilstreber objektivitet ved å presentere alle religioner på lik linje, men ser religion som menneskeskapt kultur.

(4)

Hvordan bør RLE-faget forankres i skolen i dag?

– RLE-Faget må respekteres på linje med andre skolefag. Å undervise i RLE krever samme forankring i didaktiske og faglige problemstillinger som naturfag, norsk eller samfunnsfag. Vi må derfor styrke forbindelsen mellom religionsvitenskapen og lærerutdannelsen på universitet og høyskoler. Mer allment må faget hvile på de sekulære verdier i læreplanverket: kritisk sans, demokrati, menneskerettigheter og vitenskapelig kunnskapsarbeid.

– Fagets hovedoppgave er å gi kunnskap om religionene som grunnlag for å forstå medelevers hverdag og verdivalg. Slik kan en reell dialog komme i stand, og de større elevene forberedes for samfunnsdeltakelse i et flerreligiøst samfunn.

– Elevene skal i dette faget både få bekreftet den virkelighetsforståelse de har med seg hjemmefra, samtidig som de møter andre synspunkter. RLE-faget skal forklare en religiøs forståelse av livet inn i en ellers dominerende sekulær skole.

– Alle religioner og livssyn er i hovedsak presentert i lærebøkene av utenforstående. Men alle presentasjonene skal likevel med et utenfrablikt presentere religioner tett opp mot det vi forstår som denne religionens logikk. HEF skal således presenteres nært opp til sin selvpresentasjon, før man på en større avstand plasserer dette livssynet i relasjon til andre.

– Opplæringsloven angir formålet for skolen. Denne balanserer hensynet til Vestens kristne og humanistiske arv med verdier i et flerkulturelt samfunn, ved å flagge seks kjerneverdier: respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet. Dette er verdier andre religioner og livssyn støtter opp om og som er fundert i menneskerettighetene.

Leserrespons

Har du reaksjoner på artikler i Fri tanke? Skriv kort og konsist, helst maks 1000 tegn.

Diskuter og kommenter på Fritanke.no og vår Facebookside!

HEF OG KOMMUNISMEN

«Kan kommunisme likestilles og sammenlignes med nazisme og fascisme?», spør HEF-medlemmene Ragnar Steinstad og Tom E. Rasmussen i et innlegg på Fritanke.no, der de uttrykker misnøye med rådgiver Didrik Söderlinds uttalelser om kommunismen på et seminar om den norske kulturarven:

«Det er sørgelig overraskende at Human-Etisk Forbund mener det ikke er noen forskjell på hvordan kommunismen som politisk ideologi har blitt misbrukt i ulike vanstyrte totalitære regimer, og den politiske ide som ga grunnlag for en mengde opprørsbevegelser i Afrika, Latin Amerika og Asia. [...] Spesielt HEF burde ha kunnskap om den viktige religionskritikken som Karl Marx formulerte 100 år før HEF blei dannet.» Les hele innlegget på Fritanke.no [9101].

HEF IKKE POLITISK PARTI

HEF-medlem Pia Prestmo reagerer på HEFs landsstyrevedtak som stiller seg kritisk til politiets forslag om å utvide forbudet mot overnatting utendørs på offentlig sted i Oslo. «Det

er en misforståelse å tro at denne saken er hevet over politisk skjønn. Etikk og moral diskuteres daglig i samfunnsdebatten av den enkle grunn at det finnes flere oppfatninger knyttet til hva etikk og moral innebærer. Dette er viktig debatter som jeg oppfordrer alle til å delta i. Det jeg imidlertid vil advare mot, er å blande roller: en livssynsorganisasjon er ikke det samme som et politisk parti. Ved å ta stilling i løpende politiske debatter, svekkes Human-Etisk Forbunds posisjon og troverdighet.», skriver hun. Les hele innlegget på Fritanke.no [9043]

DØDSHJELPDEBATTENS FIRE SPOR

Lege og HEF-medlem Morten Horn fortsetter å engasjere seg i dødshjelpdebatten: «Ett problem med dødshjelpsdebatten er at dette egentlig er flere parallelle debatter. Jeg vil forsøke å beskrive fire ulike og til dels uavhengige spor», skriver han og lister opp: 1. Menneskets rett til styring over eget livsløp, egen livsavslutning; 2. Hjelpens rolle; 3. Det medisinske faglige og 4. Legaliseringsdebatten. «Vi bør prøve å holde dem atskilt, og være oss bevisst når vi diskuterer

det ene, og når det andre», poengterer Horn. Les hele innlegget på Fritanke.no [9073].

Alle innleggene er åpne for kommentarer.

DEBATT OM HUMANISTISK ÅND

– Det finnes en åndelighet, også for humanister, hevet filosof Morten Fastvold på HEF-møtet om temaet på Litteraturhuset i Oslo. – Det åndelige er noe mentalt som først og fremst oppstår i vår interaksjon med andre mennesker, i et sosialt og kulturelt fellesskap. Meningene om begrepsbruken var delte, både på møtet og på Fritanke.no's Facebook-side. Her et lite utdrag fra reaksjonene:

«Åndelighet handler vel i bunn og grunn om mennesket og dets evne til å sanse storhet enten det handler om natur, musikk og annen kunst mm. At religion skal ha enerett på ånd er totalt forkastelig.» *Elisabeth Ditmansen*

«Flott! Tusen takk for at dette blir satt ord på. Og ja, jeg er enig. Jeg merket tidlig at jeg opplevde en åndelig

(spirituell?) dimensjon ved livet selv om jeg aldri har oppfattet meg selv som religiøs.»

Hanne Wolff

«For meg er åndelighet en menneskelig egenskap som ikke nødvendigvis er knyttet til religion (men som religionene eksperter i å få frem hos sine)».

Thor Osland

«Det ligger i menneskenaturen å forsøke å se mønstre, har jeg hørt. Noe om overlevelse og tilegning av kunnskap fra gammelt av. Sånn sett kan jo åndeligheten, eller vår tilbøyelighet til å ville se 'noe', ha en naturlig forklaring. Uansett, man trenger jo ikke gudstro til å like poesi, litteratur, musikk og andre vakre utfoldelser her i livet – eller for å ha det godt med seg selv ...»

Dag Ahlgren Smitt

«Jeg skjønner hva de snakker om, men føler at ordet 'åndlighet' ikke er noe som passer for meg. Rett og slett fordi jeg assosierer det med religion, spøkelser ol.»

Beate Knutsdatter Johansen

Å leve langsomt

LANGSOMME FORSOMMERDAGER 21.-23. JUNI

Human-Etisk Forbund inviterer til langsomme forsommerdager med yoga, meditasjon og filosofiske samtaler i en liten sørlandsperle utenfor Tvedestrand.

Les mer på human.no/idyll

Abonner på Humanist

Tidsskriftet Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Innholdet varierer fra det allment filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige, til mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster 200 kroner for fire nummer per år. Bestill på humanist@humanist.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Hjelp oss å holde medlemsregisteret oppdatert

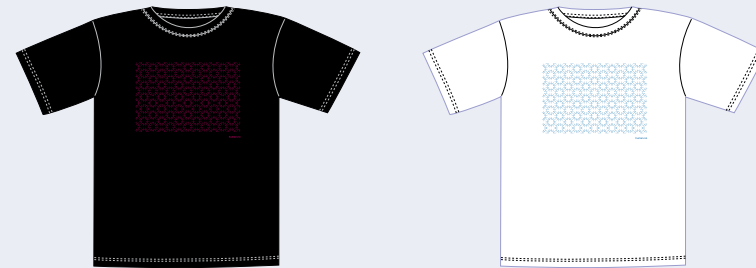
Har du endret e-post, telefon, adresse, navn eller livssituasjon? Gi oss beskjed på medlem@human.no eller 23 15 60 10, så holder vi medlemsregistret vårt oppdatert.

Har du barn under 15 år?

Vi kan få offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år, men du må selv registrere barna dine hos oss. Hvis du vil at den offentlige støtten skal gå til oss, send oss skjemaet du finner på www.human.no/barn eller kontakt oss på medlem@human.no eller 23 15 60 10.

Du kan også sende SMS til 2160: **HEF BARN** + barnets navn og fødselsnummer.

Sjekk ut våre nye profileringsprodukter i nettbutikken!

human.no/nettbutikk

Har du tenkt på navnefest?

Humanistisk navnefest er en høytidelig feiring av at barnet er født og har fått navn. Det er en glad og vakker seremoni, på et ikke-religiøst og humanistisk grunnlag. I tillegg til en tale inneholder den kulturinnslag som musikk, sang og diktlesing. Under seremonien får barnet overrakt en navnetavle.

Humanistisk navnefest er et tilbud som er åpent for alle, og det er lokallagene til Human-Etisk Forbund som står for gjennomføringen.

Les mer på human.no

facebook.com/HumanEtiskForbund

HOVEDKONTOR

St. Olavsgate 27,
Postboks 6744
St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no
Se også: facebook.no/humanetiskforbund

FYLKESKONTORER

Østfold
Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland
Tlf 51 90 64 50
rogaland@human.no

Akershus
Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland
Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo
Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane
Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark
Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

Møre og Romsdal
Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland
Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Buskerud
Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Sør-Trøndelag
Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Vestfold
Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Nord-Trøndelag
Tlf 48 60 62 28
nord-trondelag@human.no

Telemark
Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Nordland
Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Aust-Agder
Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Troms
Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

Vest-Agder
Tlf 95 75 95 41
vest-agder@human.no

Finnmark
Tlf 95 07 69 23
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se human.no.

www.humanistforlag.no

LIK HUMANIST FORLAG PÅ

OG FØLG OSS PÅ

Jeg ønsker å bestille stk *Den magiske virkeligheten* á kr 322,-

Jeg ønsker å bestille stk *Ytringsfrihet* á kr 172,-

Jeg ønsker å bestille stk *Gi meg en scene!* á kr 277,-

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

Returadresse:
Human-Etisk Forbund
Pb. 6744, St. Olavs plass
0130 Oslo

Nyheter fra Humanist forlag

Aldri har Humanist forlag fått så mange henvendelser om en bok. Telefoner har ringt, e-poster skrevet og folk har stukket hodet innom: Når kommer *The Magic of Reality* på norsk?»
Nå er den like rundt hjørnet!

Boka kommer i august,
både i fysisk format
og som e-bok.

HEF-pris 322,-
(Veil. pris 429,-)

Forhånds-
bestill *Den magiske
virkeligheten* nå og
få Erik Tunstads
Darwins teori gratis
med på kjøpet!

FOR Å BESTILLE BØKENE SE KUPONGEN PÅ **SIDE 82** ELLER GÅ TIL www.humanistforlag.no

Ytringsfrihet av Bjørn Stærk er den første boka i Humanist forlags serie Pro et Contra. Serien er et samarbeidsprosjekt med HEFs ideologi- og livssynsavdeling og presenterer ulike argumenter i aktuelle etiske problemstillinger. Aktuelle temaer for bokserien er religionskritikk, assistert befruktning, genmodifisert mat, genetikk og sykdomsdiagnostisering, religionsfrihet, rus m.fl.
HEF-pris 172,-
(veil. pris 229,-)

Gi meg en scene! er boka som samler observasjoner og erfaringer fra bloggingens første tiår i Norge. Bidragsyterne er kjente bloggere som forteller om viktige tema for norsk blogging, og hvor bloggingen har ført dem. Et lite stykke norsk Internett-historie.
HEF-pris 277,-
(veil. pris 369,-)